Hranice

KULTURÁRIUM

1/2026
17. ročník

KULTURÁRIUM

Časopis študentov Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave

Šéfredaktorky
Mgr. Kristína Hoľková
Bc. Natália Hušťavová

Odborná konzultantka
Mgr. Zuzana Popovičová Sedláčková, PhD.

Grafické spracovanie
Mgr. Štefánia Budzáková

Jazyková korektúra
Mgr. Zuzana Popovičová Sedláčková, PhD.

Texty sú chránené autorskými právami jednotlivých autorov.

Kontakt na redakciu
rr.kulturarium@gmail.com

Instagram
@kulturarium

Vydáva
OZ Slovenčina s podporou Katedry slovenského jazyka a teórie komunikácie FiF UK v Bratislave

sLoVenčinA
OBČIANSKE ZDRUŽENIE

1/2026 ISSN 2585-7169

Obsah

Rozprávali sme sa

„Pri objavovaní vlastných hraníc mám ešte stále nejaké 'otázniky'," vyznáva herečka Barbora Andrešičová **4**

„Cítil som, že musím ísť," hovorí Damián, dobrovoľník, ktorý za hranicami strávil službou chudobným dva roky **7**

Reportérka Katarína Kleknerová: „Tu sme prekonali strach a išli sme do prvej línie aj napriek tomu, že sa nás pýtali, prečo tam vlastne ideme a či nás omrzel život." **12**

Okolo nás

Stieranie hraníc medzi človekom a prírodou **17**

Vzťahové správanie na hrane: ghosting, breadcrumbing a iné taktiky v randení **20**

Život s jazykom

Podtatranská obec Lendak a jej nárečie **24**

Utečenka alebo utečenkyňa? **28**

Barber (barbershop), barbier či holič… ktoré použiť? **30**

S hranicami či bez hraníc? **34**

Život s literatúrou

Väzňami tradícií, väzňami domova **37**

Nič tragickejšie ako realitu nevymyslíme **39**

Aj o tom, že preklad nie je iba prenášanie slov do iného jazyka **41**

Vlastná tvorba

Tatiana Íroóvá - Most do neznáma **43**
Liana Luptáková - Hranice tolerantnosti **46**

Editoriál

Vieme si predstaviť svet bez hraníc? Bez hraníc, ktoré dávajú veciam tvar, definujú medze slobody a otroctva, majú vplyv na kultúrne pravidlá, priateľstvá a vzťahy. Vieme si predstaviť, ako by naša spoločnosť či jednotlivci dopadli, ak by sa stratili takéto medzníky?

Milé čitateľky, milí čitatelia, v novom čísle Kulturária vám opäť predstavíme zaujímavé články na aktuálnu tému ***Hranice. A to (nielen) v kultúre***.

Svoj pohľad na túto tému nám v rozhovore poskytla úspešná slovenská herečka Barbora Andrešičová. Prečítajte si o tom, ako sa dostala k herectvu, akým spôsobom objavuje svoje vlastné hranice a či je podľa nej potrebné vnímať hranice aj vo vzťahu k humoru.

Hranice sa dotýkajú aj spoločenských noriem. V nejednom z nás však ich rešpektovanie či prekonávanie vyvoláva širokú škálu emócií. Raz je to strach z nebezpečenstva, inokedy radosť z vlastného alebo cudzieho úspechu.

O prežívaní týchto emócií a posúvaní svojich osobných limitov nám porozprávala reportérka TV JOJ Katarína Kleknerová, ktorá sa od začiatku vojny na Ukrajine pohybuje práve v tejto oblasti a prináša reportáže z prvej vojnovej línie. A to doslova.

Pomáhať druhým sa rozhodol aj Damián König. Tento mladý muž sa po ukončení bakalárskeho štúdia zbalil a odišiel na periféria mesta Afragola, kde ako dobrovoľník pomáhal v boji proti chudobe. V rozhovore odhalil, ako jeho misia prebiehala a čo ho viedlo k dobrovoľníckej činnosti.

Medzi človekom a prírodou existuje určité hraničné pásmo. Nielen človek často čelí vo svojom živote rôznym krivdám, ale aj zvieratá a príroda samotná je poznačená nerešpektovaním hraníc zo strany ľudstva. V príspevku sa spoločne zamyslíme nad dopadmi ľudského konania v (ne)prospech našej planéty a nad tým, čo môže v dobe globálnych kríz zmeniť ľudská ohľaduplnosť a empatia.

V medziľudských vzťahoch je dôležité hranice nielen dodržiavať, ale si ich aj nastaviť. Niekedy je to však náročné, najmä v prípade, ak ide o blízku osobu. Autorka príspevku o nástrahách online zoznamovania ponúkne svoj pohľad na úskalia dnešných partnerských vzťahov.

Aj vo svojom stavovskom prostredí života s jazykom nachádzame a prekonávame hraničné situácie. Vťahujú nás do nich vo svojich štyroch príspevkoch lingvisticky najskúsenejšie študentky – doktorandky na katedre. Raz je to v podobe zlievania pomyselných hraníc medzi jazykom a literatúrou, inokedy sa poukazuje na

priaznivé efekty prekonávania hranice medzi teoretickým a empirickým v jazykovom poradenstve. Ale tiež sa máme možnosť mentálne priblížiť k reálnemu pohraničiu severovýchodného Slovenska, privoňať k jeho jazykovokultúrnej aróme.

Vďaka recenziám literárnych diel (***Šeptuchy, Štyri ročné obdobia v Japonsku, Motýľovci***) nazrieme do životov literárnych postáv, ktoré sa zmietajú medzi konvenciou a túžbou po zmene, medzi minulosťou a prítomnosťou a medzi vlastnými snami a realitou. A možno zistíme, že ich životy sú v niečom totožné aj s tými našimi. Veď to, ako sa hranice z bežného života dokážu preniesť do sveta literatúry a opačne, vám ukážeme na podklade vlastnej tvorby – prózy od študentky prekladateľstva a poézie žiačky grafického dizajnu na strednej Škole umeleckého priemyslu Josefa Vydru v Bratislave.

Veríme, že nové číslo bude pre vás podnetné, obohacujúce a doplní váš pohľad na hranice vo viacerých kontextoch. Prajeme vám príjemný čitateľský zážitok.

Šéfredaktorka

Bc. Natália Hušťavová
študentka učiteľstva
telesná a športová výchova a slovenský jazyk a literatúra

„Pri objavovaní vlastných hraníc mám ešte stále nejaké 'otázniky',” vyznáva herečka Barbora Andrešičová

Herečka Barbora Andrešičová je slovenská divadelná a televízna herečka. Aktuálne účinkuje v seriáli *Dunaj, k vašim službám*. Poznáme sa už dlho a okrem toho, že ju považujem za skvelú herečku a mamu, je pre mňa hlavne blízkym človekom a členkou rodiny. Stretnutie s ňou bolo preto veľmi príjemné a nieslo sa vo familiárnom duchu.

Baška, dúfam, že ťa vzhľadom na náš blízky vzťah môžem oslovovať takto familiárne. Čo si predstavíš ako prvé, keď sa povie slovo hranica?

Napadne mi viacero vecí. Ako prvé mi napadli hranice v partnerskom vzťahu alebo vo výchove dieťaťa, lebo s tými sa momentálne stretávam najviac. Napadli mi aj hranice našej krajiny, konkrétne to, ako veľmi ľudia na Slovensku podliehajú vplyvom dezinformácií. Neraz sa pýtam, čo sa stane s našou krajinou, pokiaľ si nebudeme vážiť slobodu a demokraciu.

Ako u teba prebieha spoznávanie vlastných hraníc?

Pri objavovaní vlastných hraníc mám ešte stále nejaké „otázniky“ a niektoré veci pernamentne spoznávam v rámci vzťahu rodiča a dieťaťa. Napríklad sa často pristihnem pri rozvažovaní, ktoré veci sú už pre mňa takpovediac cez čiaru, a ktoré si ešte zaslúžia moju pozornosť. Veľmi často uvažujem, či má zmysel nad nejakou vecou polemizovať, alebo to už nemá zmysel a radšej sa nebudem nad ňou zamýšľať.

Má alebo mal by mať podľa teba humor svoje hranice?

Páči sa mi, keď humor posúva hranice, že je jednoducho „prehrotený”. Považujem za príťažlivé, keď niekto použije humor v situácii, v ktorej sa dokáže človek zasmiať aj napriek tomu, že by sa asi nemal, lebo je to

z nejakého dôvodu nevhodné. Napríklad žart týkajúci sa smrti blízkeho človeka môže vyznieť takto protichodne. Na jednej strane je nevhodný, na druhej strane môže v istých situáciách vyznieť zaujímavo. S niečím podobným som sa prednedávnom stretla počas predstavenia. Ukázalo sa, že práve vďaka tomu, že takýto druh vtipu nikto neočakával, to v konečnom dôsledku vyznelo veľmi smiešne.

Takže pokiaľ ide o humor, nemáš striktnú hranicu, čo je ešte v poriadku a čo už je „za čiarou“.

Myslím si, že až také striktné hranice nemám. Dokonca si rada robím srandu aj sama zo seba, lebo mi to pomáha v tom, aby som sa nebrala príliš vážne. Priznávam sa však, že sa mi sem-tam vo vzťahu stane, že máme s partnerom na situáciu iný názor. Napríklad on niektoré udalosti považuje ešte za zábavné, zatiaľ čo pre mňa to sranda nie je a situáciu beriem vážne. Isteže, závisí to od okolností, pretože občas sa chcem rozprávať seriózne, ale oceňujem, že ma môj partner takýmto láskavým spôsobom učí pozerať sa na životné udalosti aj s humorom. Keď sa môžeme spoločne nad niektorými situáciami zasmiať, život je ľahší.

Skúsme sa na chvíľu odpútať od rodičovských a partnerských tém. Ako si sa dostala k herectvu? Zohrali tu tiež úlohu nejaké hranice?

K herectvu som sa dostala tak, že som si na základnej škole podala prihlášku na dramatický krúžok do Ludusu. Predtým som nechodila na žiadne krúžky a toto som si vlastne našla sama. Zakrátko som zistila, že ma veľmi baví improvizovanie, kolektívna tvorba i samotné precvičovanie etúd (menší umelecký útvar so stručným príbehom, slúžiaci na precvičovanie budúcich umelcov, pozn. autorky). Postupne som si uvedomila, ako veľmi ma táto činnosť napĺňa a dáva môjmu životu zmysel. Paradoxne, pri výchove dcéry teraz skúšam opačnú taktiku. Chcela by som jej dopriať čo najviac podnetov, aby si sama vyskúša toho čo najviac a aby potom ona sama zistila, čo má pre ňu najväčší význam. Ja som napríklad týmto procesom neprešla, ale myslím si, že to môže byť pre ňu obohacujúce.

Zo zákulisia viem, že si sa, Baška, po strednej škole a istej odmlke opäť vrátila k herectvu a začala si ho študovať na vysokej škole. Zaujímalo by ma, čo bolo životnou hranicou pre takéto rozhodnutie.

Po maturite som 4 roky robila inú prácu, ktorá ma nenapĺňala. Zrazu prišiel taký moment, keď som si povedala, že to skúsim. Podala som si prihlášku na VŠMU aj napriek tomu, že som sa bála, že ma neprijmú. Bolo to pre mňa také buď – alebo. Úprimne, desila som sa toho, akým smerom pôjde môj život, keď ma neprijmú. Vnímala som to veľmi radikálne a bála som sa toho „alebo", pretože som k tomuto svojmu novému plánu nemala žiadnu inú životnú alternatívu. Našťastie ma prijali na prvýkrát, čo bolo super. Keď si to spätne rekapitulujem, uvedomujem si, že rozhodnutie venovať sa herectvu profesionálne vo mne driemalo už od základnej školy, len som sa od toho načas vzdialila. Vďaka prijatiu na VŠMU som sa k tejto méte mohla znova priblížiť. Mám pocit, že k štúdiu som v porovnaní s niektorými spolužiakmi pristupovala rozdielne. Uvedomovala som si, ako mi na štúdiu záleží, zatiaľ čo ich prístup bol skôr laxnejší. Možno to bolo spôsobené tým, že som si uvedomovala, čo pre mňa herectvo znamená a vďačne som túto svoju novú kapitolu života prijímala.

Baví ťa viac hranie v divadle alebo v seriáli?

Určite v divadle. Divadlo ponúka viac času na to, aby si človek „naskúšal“ texty a vcítil sa do postavy, premýšľal o deji či o samotnom stvárnení postavy. Obohacujúce sú aj stretnutia na skúškach, počas ktorých sa stretneme s režisérom, dramaturgom a kolegami a spoločne sa o pripravovanom predstavení porozprávame. Seriál je veľmi rýchla záležitosť. Herec sa texty musí naučiť sám doma a až potom má určitý čas na natočenie zadaných scén. Celý mechanizmus v seriáli je veľmi rýchly a v porovnaní s divadelnou praxou je to často zložitejšie. Divadlo je dobrou školou pre zvládanie herectva v seriáli, ale je to úplne niečo iné.

Aké boli tvoje pocity, keď si prvýkrát dostala možnosť hrať v seriáli, pred kamerou?

Bolo to iné ako v divadle. Predsa len som študovala niekoľko rokov na divadelnej fakulte so zameraním na divadelné herectvo a s kamerou sme do kontaktu takmer vôbec neprichádzali. Prvoradé bolo pre nás javisko. Javisko a kamera sú úplne iné nástroje a herec musí v závislosti od toho komunikovať rozdielne. V divadle sú dôležité veľké gestá a výrazná práca s hlasom. Kamera kladie dôraz na iné aspekty a pokiaľ pripravujete napríklad záber zblízka, tak často hrá dominantnú rolu naozaj len pohyb očí. Sú to zdanlivo minimálne nuansy, ale herec im musí rozumieť a vedieť ich vhodne použiť. Ja sa to tiež stále učím. Možno som perfekcionistka, ale pokým nenadobudnem pocit, že to mám „vycibrené”, nepoviem, že to viem. Stále naberám skúsenosti.

Máš nejaké limity, ktoré by si ako herečka nikdy neurobila?

Nepropagovala by som žiadnu politickú stranu, s ktorej programom by som nesúhlasila. A nechcela by som prezentovať ani výrobky, ktoré nepovažujem za prospešné. Takúto spoluprácu by som si naozaj veľmi dobre premyslela, kým by som išla niečo propagovať. Všímam si totiž aj takých ľudí, ktorí sa takouto propagáciou živia a chvália sa dokonca tým, že vďaka tomu nemusia chodiť do roboty. Možno by bolo dobré zamyslieť sa nad tým, aké majú mladí ľudia vzory alebo či sa neprekračujú hranice v tom, že firmy platia ľuďom len za to, aby propagovali produkty bez ohľadu na ich prínos.

Viem, že rada cestuješ. Kam by si chcela ísť najbližšie?

Láka ma exotika. Južná Amerika, Kostarika alebo Srí Lanka. Išla by som skrátka niekde, kde by som sa učila surfovať. Ale myslím si, že to dopadne skôr tak, že pôjdem niekam do Chorvátska.

S jemným žartom sme ukončili náš rozhovor o hraniciach. Ďakujem, Baška, za tvoj čas a príjemne strávené chvíle. Cením si aj tvoju ústretovosť v tom, že si nechala našich čitateľov nazrieť do svojho súkromia.

Autorka
Kristína Pokorná
študentka prekladateľstva a tlmočníctva
taliansky jazyk a kultúra
a slovenský jazyk a kultúra

Fotografie
Barbora Andrešičová

„Cítil som, že musím ísť," hovorí Damián, dobrovoľník, ktorý za hranicami strávil službou chudobným dva roky

Damián König je mladý muž, ktorý momentálne pracuje v neziskovom sektore. V roku 2021 sa po ukončení bakalárskeho stupňa na Fakulte matematiky, fyziky a informatiky rozhodol prerušiť svoje štúdium a prostredníctvom organizácie Domov srdca odišiel do zahraničia ako dobrovoľník – misionár. V chudobnej časti talianskeho mesta Afragola (súčasť metropolitného mesta Neapol) strávil takmer dva roky. V krátkom rozhovore sa porozprávame o tom, čo môže motivovať mladých dnešnej doby k rozhodnutiu, aby sa vydali za hranice svojich predstáv, síl aj krajiny a darovali časť svojej mladosti službe núdznym.

Ako si sa dostal k myšlienke ísť na misiu? Bolo to pre teba ťažké rozhodnutie?

Uvažoval som o tom od skorej mladosti, takže pre mňa nebolo vôbec ťažké rozhodnúť sa. Vedel som, že musím odísť, že nemôžem ostať doma. Myslím si, že prijatie tohto rozhodnutia bolo ťažšie pre mojich rodičov, nie pre mňa.

Čo ťa motivovalo k takémuto rozhodnutiu? Čo podľa teba môže motivovať mladého človeka k tomu, aby takmer na dva roky prerušil štúdium, oddialil možný kariérny rast a odišiel pracovať ako dobrovoľník do zahraničia?

Myslím si, že motivácia pre tento typ služby je vždy rôzna. V mojom prípade to bola frustrácia a možno aj túžba uniknúť od očakávaní ľudí v mojom okolí. Teraz nemám na mysli svoju najbližšiu rodinu, ale skôr celkové nastavenie ľudí okolo mňa. Už od detstva som cítil obrovský tlak a mal som pocit, že ma životné okolnosti a očakávania spoločnosti tlačia do vecí, ktoré som v živote nechcel robiť. Vyvrcholilo to počas pandémie covidu a s tým spojenej izolácie, keď som trávil veľa času medzi štyrmi stenami. Vtedy som si naplno uvedomil, že nadišiel čas, aby som niečo urobil. Ukončenie bakalára bolo pre mňa ideálnou príležitosťou, prijal som to ako pomyselný zlom. Na jednej strane sa niečo skončilo, ale zároveň na mňa ešte aj niečo čakalo. Uvedomil som si, že po svojom návrate môžem pokračovať v štúdiu a neostanem tak bez ďalšieho životného plánu.

Ako na tvoje rozhodnutie reagovala rodina a tvoji známi?

Otec mi iba povedal, že mi nerozumie, pretože on by nikdy v živote nikam takto nešiel (smiech). Otázne však bolo skôr to, ako túto informáciu prijme mamina. Ale vďaka tomu, že som nešiel až tak ďaleko, iba do Neapola, čo je tu v Európe, zobrala to celkom dobre. Určite by to bol väčší problém, ak by ma poslali niekam ďaleko. Pôvodne som totiž chcel ísť do vzdialenejšej krajiny.

Hovoríš, že ťa do Neapola poslali. Takže tvojou prvotnou voľbou nebolo Taliansko?

Funguje to tak, že dobrovoľníci môžu v procese prípravy na misiu nahlásiť, kam by radi išli. Ja som si tuším vybral Južnú Ameriku alebo Afriku. Organizácia Domov srdca, prostredníctvom ktorej som na misiu išiel, má však svoje vlastné kritéria rozdeľovania. Organizácia vníma celú situáciu objektívnejšie, má lepší prehľad o svojich kapacitách a potrebách služby, takže v konečnom dôsledku sú to oni, ktorí určia, kde dobrovoľníka umiestnia. Samozrejme, ich rozhodnutie nie je definitívne, dobrovoľník môže odmietnuť ich stanovisko, ale v tomto prípade som cítil, že by som mal vyhovieť ich potrebám a nie si diktovať vlastné podmienky.

Odcestoval si teda do Talianska. Ako to bolo s tvojou znalosťou jazyka? Vedel si po taliansky rozprávať už pred príchodom do krajiny?

To je celkom zaujímavý príbeh. Na strednej škole som sa učil taliančinu, hoci taliančina nepatrí k jazykom, ktoré sa bežne na stredných školách vyučujú. Počas prípravy na misiu som sa to trošku snažil zatajiť a povedal som, že taliansky trochu viem. Ale zároveň som povedal, že viem aj trochu po španielsky, aby som podporil svoje šance pri výbere dobrovoľníkov do Južnej Ameriky. Táto moja stratégia mi nakoniec neprešla (smiech). Čiže po taliansky som vedel pomerne dobre,

respektíve mal som už nejaké základy, na ktorých som mohol stavať. Do troch týždňov som vedel plynulo rozprávať a dokázal som sa zaobísť aj bez pomoci.

V cudzom meste a v cudzej krajine si určite neslúžil ako dobrovoľník sám. Bol si súčasťou väčšej komunity?

Po príchode do Afragola som sa stal súčasťou komunity, ktorá mala ďalších piatich členov, ktorých som dovtedy nepoznal. Boli tam Francúzi, Poliaci, Nemci, ktorí mi ukázali, ako to v meste funguje, ako sa čo robí. Skrátka, uviedli ma do prostredia, predstavili ma potrebným ľuďom, s ktorými som mal pracovať a tiež mi pomohli s jazykom a organizačnými vecami, ktorým som nerozumel. Bola to vlastne moja nová rodina.

V akých podmienkach ste ako komunita žili?

Dobrovoľník Damián Köning.

V čom spočívala tvoja služba?

Je pomerne náročné rozprávať o samotnej službe, pretože bola veľmi rôznorodá. Neexistoval na ňu ani presne vymedzený čas. Počas každej hodiny dňa bol čas obetovať sa pre našich priateľov, hoci vždy v inej forme. Služba istým spôsobom spočívala už v samotnom mieste, kde sme boli. Veľmi dôležitým aspektom bolo viesť taký spôsob života, akým žili naši núdzni priatelia – v prostredí, kde nás ľudia potrebovali najviac. Takže v relatívnej chudobe. Nemyslím tým to, že sme vyslovene strádali a chýbali nám nevyhnutné veci, ale nemali sme nazvyš.

Vedel by si nám trochu priblížiť, čo bolo náplňou tvojej práce?

Veľmi rád rozprávam o chlapcoch, deťoch, ktoré v tejto štvrti vyrastali a pre ktoré bola naša prítomnosť veľmi dôležitá. Málokto vie, že Neapol je veľmi chudobná časť Talianska, v ktorej je veľmi ťažké nájsť prácu a dobré mužské vzory pre malých chlapcov. Ak sa k takýmto vzorom chlapci nedostanú, veľmi ľahko „prepadnú“ mafii. Takže sme pre nich také záchranné lano – zbližujeme sa s nimi prostredníctvom rôznych hier, futbalu, prípravy osláv narodenín, modlitby ruženca. Niekedy im stačí iba ponúknuť pocit bezpečia. Vedia, že môžu prísť k nám domov, kde je pokoj a bezpečie a môžu si kresliť, hrať sa.

Ako vyzerá taký bežný deň na misii?

Bežný deň sa skladal hlavne z modlitby. Okrem modlitby však pozostával aj z takých praktických vecí, ako je pranie, upratovanie a varenie. Tým kľúčovým momentom bol však apoštolát, na ktorý sme zvyčajne chodili v poobedňajších hodinách po sieste – sme predsa v Taliansku – a navštevovali sme konkrétnych ľudí: osamelých, chorých, štvrte, kde deti často trávili čas, rôzne ústavy, kde nemali ľudia okrem našej návštevy žiadne rozptýlenie. Celé to vlastne zjednocuje jeden

menovateľ, a tým je prítomnosť. Jednoducho byť skutočne prítomný, nie ako kus nábytku, ale ako človek, ktorý vníma, počúva a súcití.

Čo bolo počas misie pre teba najťažšie? Mal si niekedy pocit, že siahaš za hranice svojich síl?
Asi najťažšie bolo pre mňa prijať vlastnú slabosť. Potreboval som pochopiť, že na misii môžem byť sám sebou. Zoči-voči toľkým neznámym ľuďom som zistil, že stále som to nebol ja, že som sa len snažil byť nejaký, zakrývať svoje slabosti, predstierať niečo, nebyť nikdy v zlej nálade, a to sa nedalo dlhodobo udržať. Trvalo nejakú dobu, kým som si to uvedomil a uvoľnil sa, ale keď som pochopil, že nemusím zakrývať svoje slabosti, bolo to veľmi oslobodzujúce a veľmi mi to pomohlo aj potom po misii.

Bol si preč takmer dva roky. Ako vyzerala počas tohto obdobia tvoja komunikácia s rodinou? Vrátil si sa občas aj domov?

Áno, hoci to nie je bežné. Počas misie som bol týždeň doma, pretože ma v organizácii poprosili, aby som im pomohol s prezentáciami ich aktivít na školách. Takže som sa asi po roku na chvíľku vrátil na Slovensko. Štandardne však chodieva navštíviť dobrovoľníka jeho rodina. Moji rodičia ma tiež prišli na pár dní pozrieť. Veľmi mi ich návšteva pomohla, vytrhla ma z každodennej reality a bola to aj príležitosť, aby som s nimi strávil istý čas aj tak „dovolenkovo“. Myslím si, že aj pre nich to bolo veľmi prínosné, pretože mohli spoznať mnohých ľudí, s ktorými som pracoval, komunitu a našich priateľov.

Počas misie si určite zažil aj mnoho pekného. Na čo si rád spomínaš? Je niečo, čo ťa aj s odstupom času rozosmeje?

Mal som tam naozaj dobrého priateľa, môjho brata v komunite, takže veľa príhod, ktoré sme spolu zažili, ma vie stále pobaviť. Tých historiek je veľa, ale vždy s úsmevom spomínam na to, ako sme v našej izbe raz v noci inštalovali ventilátor. Bolo strašné teplo, a tak sme sa rozhodli, že ho nainštalujeme večer pred spaním. Nakoniec sa montáž natiahla asi do jednej alebo druhej rána. Bolo nám naozaj veľmi horúco a tým, že sme sa hýbali, tak sme sa museli vyzliecť do trenírok, lebo tá horúčava sa naozaj nedala zniesť. Najlepší pocit ale bol, keď sa nám to konečne podarilo spojazdniť a už sme len ležali a ventilátor nás príjemne ovieval. Bol to naozaj pocit na nezaplatenie (smiech).

Spomínaš horúčavu. Ako si znášal talianske podnebie a kultúru?

Neapolské teplo je naozajstné peklo. Nedá sa tomu ujsť, dokonca ani v noci. Prehriate je všetko – steny, betón, jednoducho všetko. Ale okrem toho tepla sa mi tam žilo naozaj dobre. Rád spomínam na jedlo, na kávu, mozzarellu. Takú mozzarellu na Slovensku naozaj nekúpite. S potešením spomínam aj na ľudí a ich extrovertnú povahu. Taliani sú veľmi vnímaví, vedia človeka na prvý pohľad odhadnúť, prečítať ho a zistiť, čo od neho môžu čakať. A vždy si s nimi nájdete tému na rozhovor.

Vedel by si v krátkosti zhodnotiť toto obdobie? Čo ti dalo a kam ťa posunulo?

Asi ani sám neviem, ako veľmi ma táto skúsenosť zmenila. Ale ak mi to niečo v živote dalo, tak určite pokoru. Tiež by som povedal, že sa plnohodnotnejšie rozvinula moja extrovertnejšia časť povahy. Ale naozaj

zásadná vec, ktorá mi v podstate zmenila život, je to, že som si vďaka misii našiel manželku. Spoznali sme sa síce neskôr, ale vďaka tomu istému projektu, pretože aj ona prejavila záujem odísť na misie.

Bolo pre teba náročné zanechať misiu a vrátiť sa do bežného života? Cítiš, že po tejto skúsenosti robíš veci inak?

Nechcem nikoho strašiť, ale pre mňa bolo náročnejšie vrátiť sa domov ako odísť preč. Povedal by som, že som si po príchode nevedel zvyknúť na samotu. V Európe žijeme veľmi uzavretým spôsobom života a vnímam, že veľa ľudí, v minulosti aj ja, sa uzatvára do samoty. Nemyslím tým samotu ako schopnosť byť sám so sebou. Mám na mysli samotu, v rámci ktorej robím všetko sám pre seba, sebecky sa sústredím výhradne na seba. Keď som sa vrátil, tak sa všetko začalo točiť okolo mňa – čo so mnou bude, čo budem ďalej robiť, či budem študovať, čo si zarobím a čo si o mesiac kúpim. Toto ma naozaj vnútorne ničilo a vyrušovalo. V Taliansku som všetko robil pre druhých a teraz bolo odrazu všetko iba pre mňa. Bolo pre mňa ťažké nájsť spôsob, ako by som mohol dávať druhým aj tu na Slovensku.

Odkázal by si niečo mladým, ktorí majú podobnú túžbu vycestovať a venovať sa dobrovoľníctvu?

Určite treba ísť a vyskúšať to. Treba si vybrať organizáciu, ktorá vám vyhovuje. Osobne môžem odporučiť organizáciu Domov srdca, hoci viem, že nie každému sadne. Možno niekto povie, že forma takejto aktivity je strata času. Predsa len misia trvá minimálne rok, maximálne dva. Ja ale hovorím, že to je zisk. A v mladom veku je na misiu najlepší čas. Neskôr už možno nebudete mať možnosť len tak sa na rok stratiť a vybočiť zo špirály povinností. Takže určite využite ten čas, keď ste ešte slobodní a voľní a choďte do toho!

Autorka
Terézia Tarbajová
študentka slovenského jazyka a literatúry

Fotografie
Damián Köning
Pixabay

Reportérka Katarína Kleknerová: „Tu sme prekonali strach a išli sme do prvej línie aj napriek tomu, že sa nás pýtali, prečo tam vlastne ideme a či nás omrzel život.“

Informovať, hľadať pravdu, prekračovať hranice – tak by mohlo znieť motto slovenskej reportérky Kataríny Kleknerovej. Na TV JOJ nás s mikrofónom v ruke už štrnásť rokov informuje o aktuálnom dianí na Slovensku, ale od začiatku vojny na Ukrajine je jej stálym pôsobiskom práve Ukrajina. Napriek neustálemu nebezpečenstvu neváha posúvať svoje hranice, aby mohla prinášať pravdivé príbehy ľudí, miest, krajiny namáhanej vojnou. Som veľmi vďačná, že kúsok z toho, čo prežila, videla, čo je jej túžbou a z čoho má strach, prezradila aj nám.

Reportérka Katarína Kleknerová v teréne.

Ako reportérka pôsobíte na Slovensku, ale aj za hranicami, na Ukrajine. Ako vyzerá Váš bežný pracovný deň na Ukrajine?

Na Ukrajine fungujem úplne inak ako tu na Slovensku. Keby som mala opísať svoj pracovný deň na Ukrajine, tak by som to zhrnula tak, že tam nie je žiaden režim, žiadne pravidlá. Buď máme pripravené nejaké témy dopredu, alebo pracujeme podľa aktuálnej situácie. Odkedy sa začala vojna, fungovanie nášho redakčného tímu je podmienené tým, či ide elektrina, či ide internet, či momentálne nie je letecký poplach, či sme v kryte alebo môžeme voľne nakrúcať.

Čo je podľa Vás dôležité pre prácu reportérky? Aké vlastnosti by mal mať dobrý reportér?

Myslím si, že najdôležitejšia je objektivita a hľadanie pravdy. Aj keď to možno znie ako klišé, ale toto je naozaj nesmierne dôležité. Taktiež je dôležité overovanie faktov a zdrojov, pretože dopad informácií na divákov je obrovský. Pre reportérku akou som ja je tiež dôležitá istá dávka odvahy, najmä ak uvážime, kam smerujú moje kroky. Ľudia mi často hovoria: „Ty si taká odvážna. Nebojíš sa? Nemáš strach?“ Samozrejme, strach mám aj ja. Ale myslím si, že odvaha je veľmi potrebná, pretože veľakrát ideme na miesta, o ktorých aj niektorí muži povedia, že by tam v živote nevkročili.

Ktoré mestá na Ukrajine ste počas svojej práce navštívili?

Pracovne navštevujem iba Ukrajinu a prešla som ju vlastne celú. Prinášali sme reportáže zo

všetkých regiónov podľa toho, čo sa aktuálne dialo. Napríklad keď prebiehala vojna na Donbase, tak sme prešli celú frontovú líniu. Nakrúcali sme aj v mestách, ktoré dnes už neexistujú, pretože boli úplne zbombardované. Sú to napríklad mestá Bachmut, Avdijivka, Marjinka. V Charkove sme nakrúcali len pár dní predtým, ako vypukla táto plnoformátová vojna, teda ruská agresia na Ukrajine. Keď sme spomínali tie vlastnosti reportéra, myslím si, že by mal vedieť trochu aj predvídať. Mal by vedieť o niektorých veciach skôr než iní a ísť sa o nich presvedčiť. Nielen písať, prekladať články alebo si hľadať zdroje, ale naozaj ísť do terénu a presvedčiť sa na vlastnej koži o tom, čo sa deje. Až potom môžu byť informácie podané bez prifarbovania, neskreslene. To isté sme spravili aj my pár dní predtým, ako sa začala vojna. Samozrejme, nevedeli sme, kedy sa začne. Boli sme však v Charkove, pretože prvé informácie hovorili o tom, že na severných ukrajinských hraniciach je už niekoľko desiatok tisíc ruských vojakov a že keď Rusko zaútočí na Ukrajinu, tak to bude práve na Charkov. Nestačilo nám, že zahraničné média písali, že sa schyľuje k vojne. Chceli sme to vidieť. Keď sme tam prišli a rozprávali sme sa s obyvateľmi Charkova (ako aj s obyvateľmi priľahlých dedín), pýtali sme sa ich, ako to vnímajú, či sa nepripravujú na vojnu. Hovorili nám, že nie, že je to iba rétorika západných médií. Tvrdili, že sa nepripravujú, pretože do poslednej chvíle verili, že ich Rusko určite nenapadne. No a o pár dní sme si s viacerými z nich telefonovali a povedali nám, ako veľmi sa mýlili. Takto vznikla aj reportáž s názvom „Ukrajinci: Ako veľmi sme sa mýlili“.

Z Charkova sme prešli do Kyjeva, pretože nás zaujímalo, ako v takejto napätej situácii žije hlavné mesto. V Kyjeve začali vznikať také teritoriálne obrany. Sú to vlastne zoskupenia

Reportérka Katarína Kleknerová pri značke ukrajinského mesta Avdijivka v Doneckej oblasti.

bežných ľudí akými sú právnici, lekári, učitelia, jednoducho civilisti, ktorí pochopili, že ak by k niečomu došlo, chcú byť pripravení. Začali sa stretávať na rôznych cvičiskách a vyrobili si makety zbraní z dreva, aby vedeli, ako vôbec držať v ruke zbraň. Robili si zásoby vody, cvičili, učili sa strieľať, učili sa, ako prežiť v tvrdých podmienkach, ako poskytnúť prvú pomoc... Potom, keď vojna naozaj vypukla, myslela som na viacerých z nich; že to všetko, čo nacvičovali, o čom rozprávali ako keby išlo o dej z nejakého filmu, sa im teraz deje.

Ako vyzerala situácia na ukrajinských hraniciach po vypuknutí vojny?

24. februára sme okamžite išli na ukrajinské hranice. So svojím tímom som išla na hraničný priechod Ubľa. Za hranicou stálo možno desaťtisíc žien s deťmi. Vtedy tam boli ešte aj muži, ale bolo ich málo, pretože už naozaj brali, kto mal doma akú zbraň a snažili sa brániť oblasť, ktorá bola vtedy napadnutá, teda Hostomel, Buču a Irpiň. Sú to také smutne známe miesta – predmestia Kyjeva, ktoré sme takisto všetky navštívili. No a na hranici to bolo niečo strašné. Ja ako reportérka som informovala o tom, koľko je tam ľudí, kto prichádza, čo sa stalo... Ale tak ľudsky sme aj s kameramanom asi po troch hodinách odložili kameru, odložili mikrofón a začali sme pomáhať, pretože na tej hranici nebol vtedy nikto, iba dobrovoľníci. Dobrovoľníkmi boli v podstate obyvatelia obce Ubľa, ktorá je asi tri kilometre od hraničného priechodu. Neboli to tí organizovaní dobrovoľníci, ktorí tam prišli potom po týždni, po dvoch... Boli to naozaj obyčajní ľudia z dediny. Oni prinášali kanvice, čaj, kávu, deky, kto čo mal... My sme vtedy tiež začali pomáhať. Prvým, kto prekročil hranice, bol chlapec na vozíčku s mamou. Volal sa Denis a kameraman ho v našom aute viezol do Červeného kríža, pretože tí ľudia vlastne ani nevedeli, kam majú ísť. Prekročili našu hranicu a zostali stáť. Čiže bol to naozaj veľmi silný emotívny zážitok. Bol to moment, keď som si uvedomila: dobre, som tu pracovne, ale teraz asi musí ísť práca bokom, pretože tu nemá kto pomáhať a musím to byť aj ja, kto pomôže.

Ako sa situácia na hraniciach Slovenska a Ukrajiny vyvíjala po niekoľkých dňoch a ako to vyzerá dnes?

Po troch-štyroch dňoch prišla aj prezidentka a viacerí politici, hasiči, policajti aj rôzne charity. Zrazu bolo tej pomoci až príliš veľa. Možno si pamätáte na obdobie, keď sa hovorilo, že je treba trochu ubrať, pretože týmto ľuďom bude treba pomáhať dlhodobo, aby sme si nevyčerpali všetky sily. A presne to sa aj stalo. Po pár mesiacoch sa to všetko otočilo. Solidaritu a ľudskosť voči Ukrajincom začali striedať výčitky, prečo im pomáhame, veď aj u nás na Slovensku predsa máme veľa chudobných ľudí, ktorí potrebujú pomoc a tak ďalej. Ale to už je iná téma. Čo sa týka momentálnej situácie na hraniciach, je to úplne v normále. Zmeny sú však práve teraz na zelenej hranici, pretože z Ukrajiny utekajú muži v brannom veku. Ukrajinci im na jednej strane hovoria, že sú to zradcovia, na druhej strane ich časť verejnosti chápe. Hovoríme tu o tisícoch mužov, ktorí vyslovene utekajú z Ukrajiny do zahraničia. Ukrajinská vláda prednedávnom schválila zákon a posunula hranicu branného veku. Muži v brannom veku teda už nie sú vo veku od osemnásteho, ale až od dvadsiateho druhého roku života. Napriek tomu ide o veľmi mladých mužov a niektorí analytici hovoria, že v bojoch je to zbytočná strata ich životov. Navyše sú veľakrát príťažou pre skúsených vojakov.

Ako sa vám zo začiatku darilo zvládať strach a prítomnosť nebezpečenstva?

Zo začiatku to bol vnútorný boj, ale to bolo už vtedy, keď sme išli prvýkrát na Donbas. Vtedy bol môj strach naozaj veľmi veľký. Na cestu sme sa pripravovali niekoľko týždňov dopredu. Snažila som si predstaviť, čo všetko ma čaká, pretože som dovtedy nikdy nebola na skutočnej frontovej línii, nikdy som nestála pár metrov od snajpera. Keď som potom vkročila do vojnovej oblasti na Donbase, mojou vnútornou „stopkou“ bolo nevkročiť priamo do prvej línie. No ale stalo sa to, že som sa hneď v prvý deň, samozrejme, ocitla v prvej línii. Čiže to posúvanie hraníc nastalo priamo v teréne.

Poháňala ma túžba vidieť a vedieť, čo sa deje. Vtedy som prekonala strach a išli sme do prvej línie. Napriek tomu, že sa nás miestni pýtali, prečo tam vlastne ideme a či nás omrzel život. Spýtala som sa, aká je šanca, že sa nám niečo stane a oni odpovedali, že tak päťdesiat na päťdesiat. Takáto informácia nás veľmi neupokojila, ale odhodlali sme sa k činu. Vtedy boli boje na Donbase veľkou témou, pretože nik poriadne nevedel, kto vlastne na Donbase bojuje. Keď sme robili rozhovor, upozornili nás, že kamerou nesmieme svietiť, lebo vtedy upútame pozornosť snajperov. Takže to bol len veľmi krátky rozhovor. Vzápätí sme prešli cez zákopy až do bunkrov, kde spávali vojaci a tam to už bolo relatívne bezpečné.

Ako sa postupom času posúvali vaše vnútorné hranice?

Myslím si, že tie hranice sa vo mne posúvajú tak nejak samy, pretože si vždy po návrate domov poviem: „No, tak toto už nie, nemôžem

takto riskovať.“ Ale v konečnom dôsledku sa nedokážem vzdať práve z toho ľudského hľadiska. Keď vidíte, že v susednej krajine sa deje čosi také nespravodlivé, pri čom zomierajú nevinní ľudia. Chcem im pomôcť. Chcem o ich ťažkostiach informovať. My novinári tam musíme chodiť. Svet musí vidieť, čo sa na Ukrajine deje, že Rusko na nich útočí a vôbec neútočí na vojenské ciele. My sme to zažili na vlastnej koži. Videli sme, čo je zbombardované, kde dopadli rakety a drony a neboli to vojenské ciele.

Spomínate si na vašu poslednú posunutú hranicu?

Pred pár dňami som sa vrátila z Kyjeva. Boli sme tam práve v čase dvoch masívnych útokov, ktoré nasledovali v krátkom čase po sebe. V Kyjeve som bola v podzemnom kryte po prvýkrát a prvýkrát som naozaj pocítila strach. Na druhý deň sme išli nakrúcať do Černobyľu, priamo k Černobyľskej elektrárni. Práve vtedy zazneli sirény. Keď ste v Kyjeve a zaznejú sirény, tak hľadáte najbližší úkryt (úkryty sú naozaj všade, pretože je to hlavné mesto). Ale keď sme boli v Černobyle, kde podzemné kryty nie sú, uvedomila som si, že ten strach má úplne iný rozmer. A to bola

ďalšia posunutá hranica, za ktorú som si myslela, že nepôjdem. Počuť sirény a byť v blízkosti jadrového reaktora... domnievam sa, že posunutie mojich limitov bolo výrazné.

Dalo by sa povedať, že ste počas svojej práce často v ohrození života?

Áno, v podstate stále. Počas každej našej cesty sme v priamom ohrození života. Útoky sú naozaj veľmi silné, raketa padne naozaj kdekoľvek, čiže neexistuje miesto, kde by bol človek v bezpečí. Ešte som nespomínala mínové polia, ktoré sú tiež veľmi nebezpečné. Pohybovali sme sa priamo na mínových poliach v Černihivskej oblasti. To sú tie sekundárne dopady vojny. Ukrajina je celá zamínovaná a osobitne sú zamínované tie oblasti, ktoré na začiatku vojny okupovali Rusi, čo je aj Černihivská oblasť. Hovoríme tu o niekoľkých miliónoch mín, ktoré sú ešte stále v zemi. Na odstraňovaní mín pracujú špeciálne tímy deminérov, ktoré ich likvidujú. My sme sa pohybovali len po takých úzkych chodníkoch. Chceli sme ukázať, že aj toto sa tu deje. Predtým, ako sa ľudia budú môcť dostať do svojich domovov, musí oblasť skontrolovať špeciálny tím pyrotechnikov, ktorý lokalitu skontroluje a povie, či je bezpečná. Ešte donedávna to fungovalo tak, že keď ruské jednotky odišli, ľudia sa začali vracať na miesta, kde bývali. Lenže mnohí z nich zomreli alebo boli ťažko zranení práve kvôli tomu, že stúpili na mínu. Tomu sa chce predchádzať, a preto po celej Ukrajine fungujú tieto tímy.

Čo vás vo vašej práci najviac napĺňa, čo sa vám na nej páči?

Asi keď krok po kroku zbierate informácie a potom samotný výsledok. Keď sa reportáž podarí, je to niečo úžasné. Teraz ale nemyslím len to profesionálne hľadisko, ale skôr mám na mysli aj ľudský rozmer. Nie raz sa už stalo, že naše reportáže reálne pomohli ľuďom. Mali sme reportáž, prostredníctvom ktorej sme jednej chorej žene pomohli vybaviť liek, vďaka ktorému mohla žiť ešte o pár rokov dlhšie. Už, bohužiaľ, zomrela, ale myslím si, že ten liek jej veľmi pomohol. Poisťovňa jej ho nechcela preplatiť, takže sa museli robiť zbierky. Vďaka verejnému tlaku a našim reportážam jej ten liek napokon schválili a ona mohla ešte niekoľko rokov plnohodnotne žiť. V takýchto situáciách si vždy poviem, že moja práca stojí za to, hoci je to niekedy ťažké. Stojí za veľa, ak viete, že má zmysel.

Autorka
Dominika Bezáková
študentka učiteľstva
história a slovenský jazyk a literatúra

Fotografie
Katarína Kleknerová
Pixabay

Stieranie hraníc medzi človekom a prírodou

Je prirodzené, že každú spoločnosť vymedzujú isté štruktúry. Súčasný človek je úzko spätý s kapitalistickým svetom, ktorý ho obklopuje. Priebeh všetkých jeho prežitých dní sa odvíja od potrieb a nárokov, ktoré na jednotlivca kladie tento systém. Jeho vplyv je natoľko markantný, až sa neraz môže javiť, že individualistický svet zisku či živorenia má s rozvážnym rázom prírody len pramálo spoločné. Napokon i vzťah človeka k prírode je v rámci moderných ľudských spoločenstiev neraz vzdialený a do veľkej miery abstraktný.

Moderný človek si svoju nadradenosť v rámci svetových ekosystémov vysvetľuje predovšetkým rozvinutými intelektuálnymi schopnosťami, ktoré sú ľuďom vlastné. Skutočne niet žiadnych pochýb o tom, že miera intelektu človeka je spomedzi všetkých živočíšnych druhov najvyššia. Bol to práve intelekt, ktorý umožnil človeku pretvárať svoj životný priestor podľa vlastných predstáv a výrazne vplývať na kolobeh prírody. Napriek tejto schopnosti človek vedome koná v neprospech fauny i flóry. Každý živý organizmus má vo svetovom ekosystéme nezastupiteľnú úlohu a aj najmenší zásah voči prirodzenosti môže mať ďalekosiahle následky. V dôsledku ekonomických záujmov bohatých vrstiev však pravidelne dochádza k disproporčnému nadužívaniu prírodných zdrojov, a to bez ohľadu na spôsobené poškodenie či deštrukciu daného biotopu s pestrým zastúpením živých organizmov. Narúšanie tejto rovnováhy dnes pociťujú už všetky živočíchy vrátane nás ľudí, a to natoľko, že problém už nemožno ignorovať. Realita vyvracia ľudské právo na nadradenosť či možnosť konať bez následkov a otázka postavenia človeka v prírode, ale aj prehodnotenia zaužívaných systémov sa vynára čoraz častejšie. Ak je však človek výnimočný svojím intelektom, nemožno vynechať jeho neoddeliteľnú súčasť, ktorou je schopnosť korigovať a prehodnocovať svoje správanie.

Podiel človeka na ohrozovaní primátov

Na Zemi žije takmer stotisíc druhov živočíchov. Je neuveriteľné, s koľkými druhmi sa o Zem delíme, no ešte neuveriteľnejšie je, že asi tretina z nich je ohrozená v dôsledku ľudskej činnosti. Zarážajúce je, že ani rad primátov, ktorého súčasťou sme aj my, nie je v tomto ohľade výnimkou. Budúcnosť týchto živočíchov, ktorú človek bezohľadne naštrbil, tak teraz leží práve v jeho rukách. Dokáže ľudstvo citlivo vnímať následky svojich činov?
Väčšina z nás vie v dnešnom konzumnom svete rozoznať bezmedzné množstvo reklamných značiek. Naopak o živočíchy, ktoré s nami na Zemi žijú, zväčša javíme žalostne

malý záujem. Nevzdelanosť v tejto oblasti a nezáujem o biotopy živočíchov je v modernej spoločnosti normalizovaná, no na dosiahnutie celospoločenskej zmeny je nutné ich spoznať. Až vo chvíli, keď dáme tvár tomu, komu ubližujeme, si totiž dokážeme uvedomiť, akých veľkých krívd sa ľudská spoločnosť voči druhým dopúšťa.

Neuveriteľné šimpanzy

Šimpanzy sú podľa genetických analýz našimi najbližšími príbuznými. Najznámejším druhom šimpanza je šimpanz učenlivý, ktorý obýva africké savany a pralesy a tvorí mnohopočetné teritoriálne ohraničené spoločenstvá. Jane Goodallová, britská biologička, strávila pozorovaním šimpanzov v Gombe desiatky rokov. Do tej doby bolo bežné označovať skúmané zvieratá číslicami a jej rozhodnutie vybrať pre šimpanzy mená a nazerať na nich ako na jednotlivcov, sa spočiatku stretlo s nepochopením. Závery, ktoré priniesol jej výskum, však boli prevratné. Ako prvá u šimpanzov zaznamenala schopnosť, ktorá spočívala vo výrobe špecializovaných nástrojov z kôry, dreva a vetvičiek. Tie potom šimpanzy používali napríklad na lov termitov, mravcov alebo pri získavaní medu. Hoci sa šimpanzy živia predovšetkým ovocím, v súčasnosti je už aj vďaka pozorovaniu Jane Goodallovej známe, že istú časť ich jedálnička tvoria aj malé cicavce. Dnes už vieme, že šimpanzy nadväzujú dlhotrvajúce vzťahy, ktoré sú založené na dôvere, súdržnosti a uzmierení. Sú preslávené svojou empatiou, o ktorej sa kedysi uvažovalo ako o čisto ľudskej vlastnosti. Jane Goodallová dlho predpokladala, že šimpanzy sú ako my ľudia, len sú milší. Nielen pre ňu, ale aj pre celú vedeckú obec bolo prekvapením, keď medzi dvomi skúmanými komunitami šimpanzov došlo k niekoľkoročnej vojne. Šlo o prvý pozorovaný konflikt tohto druhu, porovnateľný iba s vojnami, aké vedie človek. Jane Goodallová dospela k záveru, že násilné správanie nie je ani u šimpanzov nezvyčajné. Niektorým ľuďom môžu šimpanzy naháňať strach, pretože v nich vidia tienisté stránky

ľudskej osobnosti. K agresii týchto rozmerov však dochádza iba u východných poddruhov a v špecifických podmienkach.
Šimpanzy bonobo sú zato svojím správaním úplne odlišné. U šimpanzov učenlivých si hľadanie potravy vyžaduje patriarchálne usporiadanie skupín, no dostupnosť ovocia umožnila samiciam šimpanza bonobo vystriedať samcov v dominantnom postavení. Namiesto fyzickej sily má u šimpanzov bonobo veľký význam sexuálny život, ktorý prevzal úlohu uvoľňovania napätia v skupine – správanie, ktoré okrem nich vykazujú iba ľudia.

Človek a jeho úloha

V čom teda spočíva hranica medzi človekom a inými živočíchmi? Odpoveď je možno jednoduchá. Z biologického hľadiska žiadna nie je. Sme cicavce a primáty rovnako ako naši príbuzní. Hoci sme ako ľudia v mnohých ohľadoch výnimoční, po bližšom skúmaní živočíšnej ríše možno usúdiť, že miera ľudskej jedinečnosti nie je zďaleka taká vysoká, ako je to v modernom myslení zaužívané. Hranica medzi človekom a prírodou je predovšetkým sociálne a kultúrne vykonštruovaným javom.
Toto poznanie sa však spája s naliehavosťou konať v prospech ochrany ostatných živočíchov. S tým úzko súvisí empatia, ktorú má človek vysoko rozvinutú, hoci ani tá nie je vlastná iba ľuďom. Prečo potom ako spoločnosť nejavíme záujem o globálne

riešenie tejto problematiky? Čo to vypovedá o ľudskej empatii? Množstvo živočíchov denne trpí v dôsledku konania človeka. No netrpia iba ony. Dennodenne si rovnakú bolesť navzájom spôsobujú sami ľudia. Kapitalizmus v človeku pestuje sebeckosť, pričom empatiu priamo trestá. Menšina má všetkého nadbytok, kým väčšina trpí nedostatkom. V dôsledku toho dnes ľudia nemajú čas zaujímať sa o budúcnosť, akej budú čeliť nastávajúce generácie, nezaujíma ich, ako súčasné konanie ovplyvní svet o niekoľko rokov. Všetko sa odvíja od množstva financií a od toho, či človeku zajtra vystačia. Empatia, o ktorej význame nás ostatné zvieratá sústavne presviedčajú, je výdobytkom ľudskej evolúcie. Bola a je kľúčom i k nášmu prežitiu, preto je dôležité mať empatiu v rámci nášho druhu, ale i naprieč živočíšnou ríšou. Poznanie, že sa od iných zvierat toľko nelíšime, by v nás mohlo prebudiť potrebnú pokoru. Ako ľudia sa môžeme poučiť zo súdržnej povahy šimpanzov, z lásky, s akou šimpanzie matky vychovávajú svoje mláďatá, a z ich schopnosti viesť trvácne vzťahy.

Nečakajme, pokým bude neskoro. Uvedomme si, aké krivdy pácha človek na prírode. Životný príbeh Jane Goodallovej, ale aj mnohých ďalších osobností dokazuje, že nádej ešte nezhasla. Jane do poslednej chvíle a aj napriek zlým vyhliadkam vkladala nádej práve do mladej generácie. Bola to práve ona, ktorá viackrát povedala: ‚Nikdy neexistoval živočích s vyšším intelektom ako je ten náš. Inteligentní však nie sme. Veď nikto, kto je inteligentný, by neničil jediný domov, ktorý má.“

Autorka
Lujza Bírešová
študentka slovenského jazyka a literatúry

Fotografie
Lujza Bírešová
Pixabay

Vzťahové správanie na hrane: ghosting, breadcrumbing a iné taktiky v randení

Moderné výdobytky tejto doby menia spôsob, akým žijeme. Máme prístup k väčšiemu množstvu informácií a zákutiam internetu, v dôsledku čoho sa nezmenil len náš všeobecný rozhľad, ale zmenil sa aj spôsob komunikácie. Takmer nepretržite sme online a v prípade záujmu dokážeme bez problémov komunikovať s ľuďmi z celého sveta. Možnosť niekoho osloviť je odrazu dostupnejšia a aj rozhovory tvárou v tvár neraz ustupujú do úzadia a nahrádzajú ich elektronické správy. Anonymita digitálnej komunikácie, vedomie, že nemusím na správu reagovať hneď, prípadne nemusím reagovať vôbec, prináša nielen slobodu, ale aj zmenu správania sa na internete. Éra digitalizácie nám totiž okrem iného otvorila aj dvere do sféry online zoznamiek – zoznamovacích platforiem, ktoré umožňujú ľuďom ľahšie nadviazať (partnerský) vzťah. Jednotlivci siahnu po takejto možnosti z rôznych dôvodov. Pre niektorých je takáto forma pohodlnejšia a v porovnaní s osobným kontaktom „naživo“ aj menej stresujúca. Zároveň týmto ľuďom vyhovuje, že majú väčšiu možnosť výberu nádejných partnerov, a to aj zo širšieho okolia, než v ktorom sa bežne pohybujú.

V prehľade o online zoznamkách z roku 2025, ktorý bol zverejnený v online databáze *Statista*, sa uvádza počet stiahnutí zoznamovacej aplikácie *Tinder*. Tá si dlhodobo udržiava prvenstvo medzi aplikáciami tohto typu. Počet stiahnutí sa vyšplhal na viac ako 9 miliónov a tieto čísla postupne rastú. Podľa článku *Online Dating Statistics, Trends & Insights 2025* uvedeného v časopise *Forbes* v júli rovnakého roku, sa ľudia čoraz viac zoznamujú online. V súčasnosti sa

však randenie na internete spája aj s negatívnymi formami správania, akými sú napríklad *ghosting, breadcrumbing a throning*.

Kde sa stratil náš partner? Keď sa ghosting prikradne do vzťahu

„Písali sme si každý deň od rána do večera a po týždni sme sa rozhodli, že pôjdeme na rande. Rande bolo krásne, veľa sme sa nasmiali. Odviezol ma domov a dokonca sme sa v aute pobozkali. Po rande mi napísal, že sa mu to veľmi páčilo a ja som odpovedala, že mne tiež...,“ približuje svoju skúsenosť 31-ročná Ester pre vedecký časopis *Journal of Social and Personal Relationships* z roku 2021. Ester pokračuje: *„Na druhý deň som však nedostala obvyklú správu 'dobré ráno' a počas dňa mi tiež neposlal žiadnu správu. V aplikácii som videla, že bol počas dňa online. Večer som mu poslala správu, ktorú si hneď prečítal, ale neodpovedal mi na ňu...“*

Ghosting je jav, keď niekto náhle a bez vysvetlenia prestane komunikovať, vytratí sa zo vzťahu a preruší kontakt. Tento fenomén je odvodený z anglického slova *ghost* (slov. duch) a znamená, že dotyčný sa jednoducho vyparí zo života druhej osoby, neodpovedá na správy, nezdvíha telefón a už sa vôbec neozve. Samotný ghoster, človek, ktorý preruší kontakt, sa takýmto štýlom vyhne priamej konfrontácii alebo vysvetľovaniu, prečo nechce s druhou osobou ostať v kontakte. V spomínanom článku autori porovnávajú skúsenosti viacerých používateľov online zoznamovacích platforiem. Uvádzajú, že z 328 opýtaných má takmer 85 % skúsenosť s ghostingom. Prekvapivé je, že približne dve tretiny ľudí túto stratégiu sami použili. Ester svoj príbeh uzatvára: *„O dva dni som sa ho spýtala, či sa niečo*

stalo, či som urobila niečo zle, ale ani na to mi neodpovedal. Kvôli tomu som sa cítila opustená a odmietnutá a veľmi neisto.“

Dôsledky ghostingu sa prejavia najviac na ľudskej psychike. Človek očakáva odpoveď, ktorej sa nedočká. Výskumy vedcov naznačujú, že ľudia v prípade ghostingu najviac pociťujú smútok, zranenie alebo sklamanie. Veria totiž, že s druhou osobou ostanú naďalej v kontakte, avšak tieto ich predstavy sa nenaplnia. Ak sa človek s ghostingom stretne viackrát, dochádza k zníženiu sebavedomia alebo dôvery voči ostatným ľuďom. Ľudia sa sami seba pýtajú, čo urobili zle. Dôvody, prečo sa človek uchýli ku ghostingu, sú odlišné. Skoro 67 % ghosterov tvrdí, že im daný človek nevyhovoval alebo v ňom nevideli svojho potenciálneho partnera. Okolo 40 % ghosterov uviedlo, že príčinou *„vyparenia*

sa“ sú oni sami. Ako dôvod uvádzali nedostatok času, prípadne záujem o iných nádejných partnerov. Respondenti sa v spomínanom príspevku dotýkali témy anonymity, ktorá vládne v týchto zoznamovacích aplikáciách. Keď si človek vytvorí virtuálne konto, cez ktoré komunikuje, prináša mu to pocit slobody. Človek necíti potrebu vysvetľovať pred inými svoje správanie či konanie. Ak nemá záujem v komunikácii pokračovať, jednoducho si konverzáciu vymaže, prípadne odinštaluje celú aplikáciu. Isté percento z nich vyjadrilo názor, že ghosting je menej bolestivý ako priama konfrontácia.

Záujem, rande, láska...nič. Čo (ne) urobí so vzťahom breadcrumbing?

Nástrahy randenia neostávajú len pri prerušení kontaktu bez vysvetlenia. Čo sa stane, keď človek ostane s druhým v kontakte, ale vzťah sa nikam neposúva? Týmto ďalším javom je breadcrumbing. Názov pochádza z anglického slova *breadcrumb* (slov. omrvinka). Táto odrobinka symbolizuje malé množstvo pozornosti, ktorá je človeku vo vzťahu poskytnutá. *„Na strednej škole sme spolu 'chodili' viac ako rok, ale on ma odsunul na vedľajšiu koľaj hneď po tom, čo mi povedal, ako ma miluje a nazval ma 'svojím dievčaťom'...,“* uviedla študentka vysokej školy vo svojom príspevku na diskusnej platforme *Quora*.

„Vzťahy postihnuté breadcrumbingom sú často nezáväzné a nemusia trvať dlho,“ uvádza sa v časopise *International Journal of Enviromental Research and Public Health* z roku 2020. Na jednej strane je u človeka utiekajúceho sa k breadcrumbingu evidentný nezáujem o vážnejší vzťah, ale na strane druhej je v takomto vzťahu stále prítomná občasná pozornosť voči druhému človeku. *„Uplynuli tri roky od rozchodu a on mi stále posiela*

správy. Ale hneď potom znovu zmizne. Páčia sa mu moje príspevky na sociálnych sieťach, zatiaľ čo moje správy zostávajú hodiny a niekedy dokonca dni iba v stave „doručené" a bez odpovede...," dodáva vyššie zmienená študentka. Pri breadcrumbingu sa sporadická komunikácia strieda s ignoranciou. Prečo je to tak? Odpoveď je možné nájsť v motivácii jednotlivcov. V článku publikovanom v *Journal of Aggression, Mal-treatment & Trauma* (2025) sa ako jeden z dôvodov pre takéto správanie uvádza silná túžba jednotlivcov po pozornosti. Stratégia breadcrumbingu neustále udržiava človeka na druhej strane v pohotovosti a dáva mu nádej na zmenu, čo sa však vo väčšine prípadov neudeje. *„Tento začarovaný kruh trvá už 3 roky a moje srdce je unavené z týchto hier. Naozaj som dúfala, že budeme schopní dospieť a napraviť veci medzi nami, ale nezdá sa mi, že sa to ešte niekedy stane."*

Vzťah s jednostrannými výhodami alias throning

Posledná z nástrah internetového randenia či skôr partnerských vzťahov ako takých je throning. Ide o správanie, ktoré sa odlišuje od ghostingu či breadcrumbingu. Podľa článku z roku 2025 uverejneného v časopise *Restore Mental Health* postihuje throning ľudí nielen na začiatku vzťahu, respektíve v období randenia, ale aj neskôr. Podstatou throningu je to, že jeden z partnerov ostáva vo vzťahu primárne kvôli (sociálnemu) statusu toho druhého. Táto osoba využíva svojho úspešného partnera na „tróne" a vychutnáva si to príjemné, čo k tomu prináleží: prestíž, peniaze, pozornosť médií, väčší spoločenský vplyv a podobne.

Autorka
Michaela Jakubcová
študentka učiteľstva
anglický jazyk a literatúra
a slovenský jazyk a literatúra

Fotografie
Pixabay
Unsplash

Podtatranská obec Lendak a jej nárečie

Obec Lendak sa rozprestiera v severozápadnej časti Popradskej kotliny v okrese Kežmarok. Lendak patrí medzi spišské goralské obce a v rámci severovýchodného Slovenska si dlhodobo udržiava svoje osobitné postavenie. Obec je okrem iného výnimočná svojou lokalitou uprostred čarovnej podtatranskej prírody v blízkosti majestátneho Lomnického štítu a Bachledovej doliny neďaleko poľských hraníc.

Výnimočnosť obce Lendak nespočíva len v jej geografických danostiach. Lendak je v okolitých obciach a mestách známy svojou rázovitosťou a pseudonymom „štát v štáte“, ktorým sa vystihuje silná vnútorná súdržnosť obyvateľov, ich sebestačnosť a vzťah ku kultúrnej identite obce i k vlastnému nárečiu.

Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1288. Pôvodní obyvatelia sa živili prevažne pastierstvom, bačovstvom, drevorubačstvom či remeselníctvom v náročnom horskom prostredí, čo sa odzrkadlilo v húževnatosti a skromnosti obyvateľov. Obyvatelia obce Lendak sa nazývajú aj Gorali, názov pochádza zo slova hora (poľsky *góra*) a znamená pomenovanie pre človeka z hôr na severných hraniciach Slovenska s Poľskom.

V obci sa okrem iného nachádza vzácna historická pamiatka zo 14. storočia – gotický Kostol sv. Mikuláša, ktorý patrí k symbolom obce a náboženského života. Návštevníkom ponúka výnimočný estetický zážitok svojou nádhernou architektúrou, freskami a sochami. Z kapacitných dôvodov bola v roku 2018 dokončená stavba ďalšieho kostola v obci – Kostol sv. Jána Krstiteľa, ktorý býva plný veriacich nielen počas sviatkov a nedieľ, ale aj v bežný pracovný deň.

Lendačania sa vyznačujú svojou vierou, náboženstvom a zachovávaním tradícií, ktoré si po stáročia odovzdávali z generácie na generáciu, prekrásnymi farebnými krojmi, ktoré sú pýchou obyvateľov a dodnes ich hrdo nosia najmä počas vianočných a veľkonočných sviatkov či počas iných vzácnych udalostí (pre najstaršiu generáciu obyvateľov je kroj dodnes každodenným odevom).

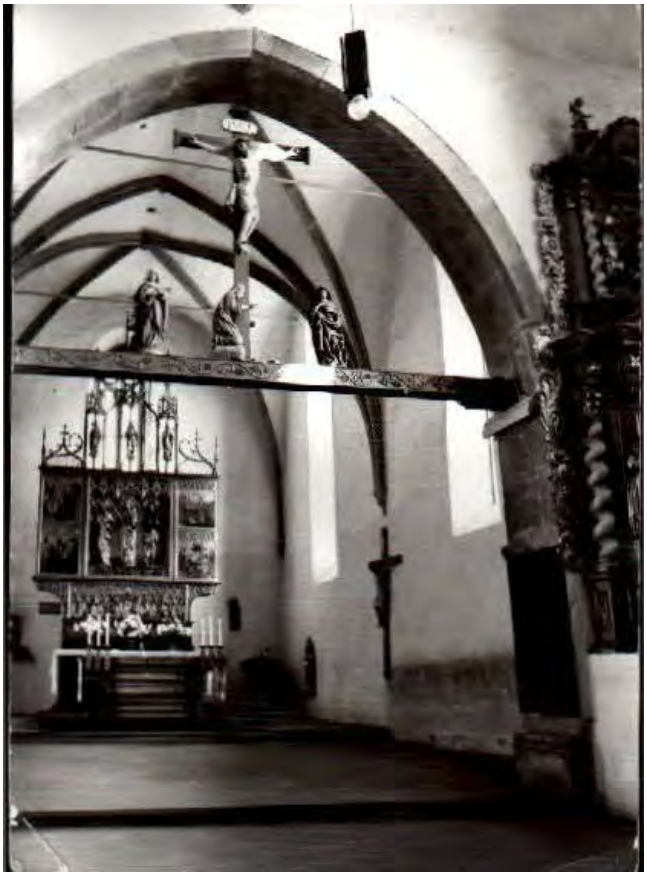

Kostol sv. Mikuláša v Lendaku bol postavený začiatkom 14. storočia. Hlavný oltár pochádza z levočskej školy a je to tzv. skriňový oltár, čo je typické pre gotiku. Oltár je zasvätený sv. Mikulášovi.

Hoci v súčasnosti sledujeme, že ľudové tradície, kroje a nárečia sú na ústupe a pre mnohých ľudí predstavujú skôr archaizujúce prvky, v Lendaku to tak vôbec nie je. Obyvatelia obce sú na svoje kultúrne dedičstvo a tradície nesmierne hrdí, zachovávajú si ich a žijú nimi dodnes.

Azda najvýraznejším znakom Goralov je ich vlastné nárečie, ktoré je pre túto lokalitu príznačné. Typickým znakom lendackého goralského nárečia sú jeho prvky príbuzné s poľštinou a pre niekoho, kto goralské nárečie neovláda, môžu byť náročné na porozumenie.

Podobnoť s poľštinou môžeme sledovať napríklad na lexikálnej a morfologickej rovine jazyka. Malou ukážkou sú slová ako *popsuč še/pokaziť sa, sklep/obchod, sluchaly/počúvali, godač/hovoriť, o duzo vjencek oveľa/viac*. V nárečí sa taktiež nachádzajú lexémy prevzaté z nemeckého jazyka ako *blajštif/ceruzka, firang/záclona, ancuk/pánsky oblek či bigľajz/žehlička*.

Ďalším príkladom sú výrazy v goralskom nárečí ako *f goraf/ v horách, džefconta/dievčatá, ktorego/ ktorého, v šňegu/ v snehu, tam dagdže/tam niekde, ľudže godaly/ľudia hovorili, grač/hrať, šče mogly povjedžeč/mohli ste povedať, dvjeře/dvere, puscaly pjesnecki/púšťali pesničky.* Do do lendackého goralského nárečia sa podobne ako do iných nárečí plne adaptovali slová zo súčasnej spisovnej variety jazyka ako napríklad *žarofka, nablokovač, ubytuvaňje, f autobuše.*

Pre goralské nárečie je, okrem iného, typické rýchlejšie tempo reči a vyššia intenzita hlasu, výrazná intonácia či prízvuk na predposlednej slabike slova, ako aj tvrdšia výslovnosť.

Ukážka ľudovej piesne v goralskom nárečí:

1. Goraľu, cy či ňe zaľ, odhodžič od stron ojcyzny. Švjyrkovyk ľasof i haľ, i tyk potokof střebřystyk (přecystyk).
[:Goraľu, cy či ňe zaľ, goraľu, vroč še do haľ.:]

2. I goraľ na gory spožyral, i lzy renkavem učyral. I gory opuščič třeba, dľa hľeba, paňe, dľa hľeba.
[:Goraľu, cy či ňe zaľ, goraľu, vroč še do haľ.:]

3. Goraľu, vroč še do haľ, bo tam ostali ojcovje. Ke pudžes v daľeki kraj, kto šnimi bedže, to kto vje.
[:Goraľu, cy či ňe zaľ, goraľu, vroč še do haľ.:]

V Lendaku sa dodnes udržiavajú aj tradičné remeslá. Na fotografii sú vystavené zvonce, ktoré odlieva remeselník Štefan Budzák z Lendaku.

Snúbenci v tradičnom lendackom kroji.

Lendacké goralské nárečie sa v obci používa predovšetkým v bežnej hovorenej komunikácii a prirodzene sa prenáša z generácie na generáciu dodnes, čím si miestni obyvatelia uchovávajú významné kultúrne dedičstvo svojich predkov. V mnohých rodinách predstavuje nárečie primárny materinský komunikačný kód. Deti v Lendaku sa učia rozprávať nárečím od svojho narodenia a sú s ním v každodennom prirodzenom kontakte, čo však neskôr nijako nezasahuje do komunikačnej a jazykovej znalosti spisovnej variety národného jazyka. Naopak, mohli by sme povedať, že znalosť nárečia má množstvo benefitov, spočívajúcich v pestovaní kladného postoja k materinskému jazyku a kultúre. Nárečie prirodzene obohacuje variantnosť jazyka a jeho existencia poukazuje na fakt, že slovenské jazykové spoločenstvo nie je homogénne, je rozvrstvené a podobne aj jeho jazyk je rozčlenený a stratifikovaný. Skutočnosť, že sa nárečie v obci dodnes uchovalo, je bezpochyby ovplyvnené kladným postojom *autochtónov* (ľudí žijúcich alebo nachádzajúcich sa na mieste svojho pôvodu) k vlastnému nárečiu a odkazuje na bohatú kultúrnu identitu obce Lendak. Uchovávanie nárečia a jeho živosť poukazuje na výrazne kladný postoj Goralov k svojej kultúre, na ich súdržnosť a hrdosť, ktorú prechovávajú k svojmu nárečiu, tradíciám či zvyklostiam. V nich je ukotvený odkaz na hodnoty späté s vrúcnou vierou, ako aj pracovitosťou a skromnosťou ľudí v náročných podmienkach horskej prírody.

Z Goralských folklórnych slávností.

Autorka
Mgr. Štefánia Budzáková
interná doktorandka KSJTK
v študijnom programe slovenský jazyk

Fotografie
Mgr. Štefánia Budzáková
archívne zábery obce Lendak

Utečenka alebo utečenkyňa? (Hranica medzi teóriou a praxou)

V súvislosti s nedávnymi spoločenskými udalosťami sa v diskurze začalo pomerne často objavovať slovo *utečenec*. Pri zmienenom slove sa zameriame na riešenie otázky prechyľovania.

Podoba *utečenka* vzniká pravidelným spôsobom tvorenia feminatív pomocou prípony *-ka*, ktorá sa pripája k substanciálnemu základu pomenovania osoby, v tomto prípade k slovu utečenec. (Ološtiak – Ivanová, 2021). Slovo *utečenec* je pritom podstatné meno utvorené zo slovesa utiecť, teda označuje nositeľa deja. Práve pri takýchto osobných pomenovaniach je prípona *-ka* najbežnejším spôsobom prechyľovania, podobne ako *editor/editorka, cenzor/cenzorka, astmatik/astmatička*.

V prospech tejto podoby hovorí aj kodifikácia. *Krátky slovník slovenského jazyka* (2003, ďalej KSSJ) uvádza aj pri našom sledovanom výraze výlučne podobu utečenka. Táto podoba sa uvádza už v *Slovníku slovenského jazyka* z r. 1959 – 1968, preto je pravdepodobné, že KSSJ ju prebral zo staršej slovníkovej literatúry a aplikoval ju aj v prípade prechyľovania od pomenovania *utečenec*.

Jazyková prax však ukazuje, že popri výraze *utečenka* funguje aj variant *utečenkyňa*. Túto podobu potvrdzujú aj korpusové dáta. Slovenský národný korpus (SNK public all version 6.0) uvádza, že tvar *utečenkyňa* je stále (v miernej) prevahe. Zaznamenáva 110 výskytov slova *utečenkyňa* oproti 95 výskytom slova *utečenka* spomedzi 1 115 742 085 pozícií. Variant *utečenkyňa* vznikol analógiou s postupom prechyľovania deverbatívnych názvov osôb zakončených na *-ec*. Napríklad si porovnajme názvy ženských osôb, ktoré vznikli odvodením pomocou koncovky *-yňa*, sú kodifikované a uvedené vo výkladových slovníkoch (KSSJ, SSJ): *domorodec/domorodkyňa*, *chodec/chodkyňa*, *poslanec/poslankyňa*, *samozvanec/samozvankyňa*.

A ako danú problematiku vnímajú študenti slovakistiky na FiF UK v Bratislave? Na otázku ‚Ktorú alternatívu slova by ste použili?“ odpovedalo 40 respondentov:

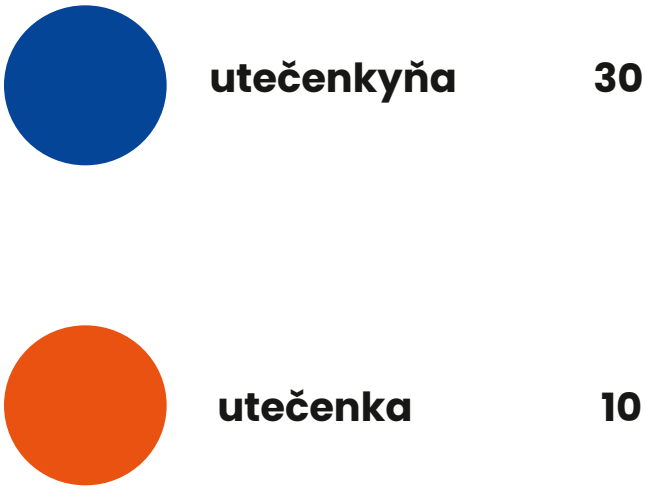

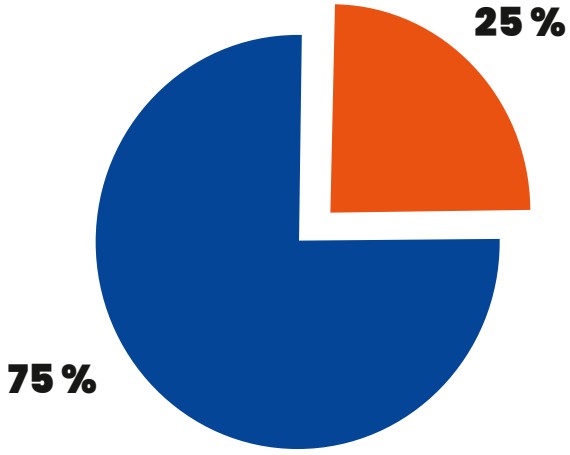

Zo získaných údajov vyplýva, že 30 študentov uprednostňuje podobu *utečenkyňa*, zatiaľ čo trikrát menšia časť, 10 študentov, si zvolila *utečenka*. Výsledky naznačujú, že jazyková prax sa môže odlišovať od kodifikovaného stavu, a že v súčasnosti prebieha prirodzený proces, keď popri sebe fungujú dva variantné výrazy *utečenka* a *utečenkyňa*.

Je možné, že časom sa jazyk vďaka svojej dynamickosti s danou problematikou vysporiada ináč. Nateraz možno rátať s používaním oboch variantov. To napokon podporujú aj analogické príklady už zafixované v slovníku. Zoberme si do úvahy výskyt dvojíc ako *zverenka/zverenkyňa, chránenka/chránenkyňa, chovanka/chovankyňa*.

Súčasná jazyková poradňa neoznačuje používanie podoby *utečenkyňa* za chybné, len prednostne odporúča používať výraz v podobe *utečenka*. Preto ak chcete byť v prísnom súlade s kodifikačnými príručkami, voľba padne na alternatívu *utečenka*. Ak však použijete výraz *utečenkyňa*, opierate sa o prirodzený systémový model, ktorý jazyková prax akceptuje, resp. aj (ako bolo uvedené vyššie) uprednostňuje. Slovenčina je v tomto smere bohatá a dovoľuje nám vybrať si.

Autorka
Mgr. Kristína Hoľková
interná doktorandka KSJTK
v študijnom programe slovenský jazyk

Fotografie
Pixabay

Barber (barbershop), barbier či holič… ktoré použiť?

V poslednej dobe môžeme pozorovať módny trend zameraný na pánsku časť populácie. Páni (najmä mladšie generácie) začínajú preferovať kaderníctva, ktoré sa zameriavajú nielen na úpravu vlasov, ale aj na úpravu iného ochlpenia na tvári, najčastejšie brady. Ako však nazvať tieto priestory? Ako volať takýchto upravovačov brady? Poďme sa na to pozrieť zblízka.

Čo hovoria slovníky a jazykové poradne?

Aké sú slová, ktorými sa môže označovať osoba pracujúca ako profesionálny upravovač, resp. odborník na úpravu a strihanie vlasov i brady? V KSSJ (2003) sa uvádza pri slove *holič* definícia „odborník na strihanie a úpravu vlasov a na holenie“, resp. v SSSJ (zväzok H – L, 2011) je vymedzenie „kto odborne strihá, upravuje vlasy a holí mužov“.

Rada by som však upriamila pozornosť na *Synonymický slovník slovenčiny* (2004), kde sa popri heslovom slove *holič* ako synonymum s prívlastkom zastarané spomína i *barbier*. Tu už možno badať prvé spojivo so slovom *barber*. Podobne je zmienka o slove barbier aj v staršom slovníku z 19. storočia, a to v *Slowári Slowenskom Česko-Laťinsko-Ňemecko--Uherskom* od Antona Bernoláka, ktorý vyšiel po autorovej smrti v r. 1825. Núka sa otázka, prečo mnohí používatelia jazyka v 21. storočí pomerne často ignorujú výraz *holič* či *barbier* a nahrádzajú ho slovom *barber*?

Instagramová jazyková poradňa *hovormespisovne.sk* v príspevku zo dňa 9. júna 2021 uvádza, že slovo *barber* je nespisovné, resp. že sa v slovenčine nenachádza. K tomu dodáva: „Odborník na strihanie, úpravu vlasov a na holenie

sa nazýva *holič* a odborník na úpravu účesov (pánsky, dámsky) *kaderník*.“ Jestvuje aj iné internetové poučenie na túto tému, a to na online adrese *jazykovaporadna.sme.sk* v gescii JÚĽŠ SAV ako odpoveď na otázku, ako nazvať učebný odbor na vzdelávanie odborníkov na úpravu pánskej brady: či slovom *barber* alebo radšej *holič*. Obe poradne tiež zohľadňujú pôvod slov, pričom konštatujú, že „slovo *barbier* sa do slovenčiny prevzalo z francúzštiny (francúzske slovo *barbier* je odvodené z francúzskeho pomenovania brady *barbe*) cez nemčinu. V posledných desaťročiach sa výraz *barbier* hodnotí v slovenčine ako zastaraný“ (jazykova-

poradna.sme.sk, hovormespisovne.sk). Napokon aj SSSJ (zväzok A – G, 2006) hodnotí výraz *barbier* ako zastaraný a vykladá ho synonymom *holič*.

Úzus je odlišný

Napokon tu máme slovo *barber*. To je prevzaté z anglického jazyka a najčastejšie sa vyskytuje v kontexte *barbershopov* ako miest na úpravu vlasov a brady pánskej časti populácie.

Prvotné teda mohlo byť pomenovanie obchodných priestorov *barbershopov* rovnako ako v anglicky hovoriacich krajinách, pričom následne slovo *barber* pomenúva osobu, ktorá v danom priestore pracuje. V modelových angloamerických *barbershopoch* vznikal istý druh komunity, ktorý mal svoje explicitné či implicitné pravidlá, medzi ktorými je asi najdôležitejšie, že tendenčne odmietajú upravovať vlasy ženám. Do slovenského prostredia sa pritom preniesli nielen pomenovania miesta a osoby, ktorá na danom mieste pracuje, ale aj kultúrny model: typizovaný až šablónovitý interiér a „barber pole“ (tyč s červenými a modrými pruhmi na bielom pozadí s kovovou hlavou a spodkom, ktoré sú používané ako poznávací znak *barbershopu*).

Slovo *barber* sa ukotvilo v rečovej praxi, pretože používatelia v ňom cítia sémantickú odchýlku od slova *holič* možno aj na základe tradície, na ktorú barbershop nadväzuje (priestory, prístup, novodobá a teritoriálna ukotvenosť, uzavretosť mužskej komunity voči ženám). Taktiež sa môžeme nazdávať, že „použitie cudzieho prvku má funkčnú motiváciu, aj keď na prvý pohľad sa to tak nejaví“ (Dolník, 2009).

Vráťme sa ešte k výkladom zo spomínaných internetových jazykových poradní. Obe uvádzajú, že prichádza do úvahy možnosť „revitalizovať [slovo barbier] tak, ako sa v minulosti vrátili do súčasnej slovnej zásoby napríklad výrazy *župa* či *župan*. Nemožno teda namietať proti tomu, aby sa nový učebný odbor zameraný na úpravu brady nazýval *barbier*" (jazykovaporadna.sme.sk, hovormespisovne.sk).

Tieto úvahy však nezvažujú možnosť tzv. spontánnej zmeny, na ktorú upozorňuje J. Dolník. Všimnime si spolu s ním: „Prirodzený jazyk sa vyznačuje tým, že pri jeho používaní sa objavujú stimuly na potenciálne spontánne zmeny. Táto potenciálnosť sa realizuje, keď sa individuálna reakcia na taký stimul spontánne rozšíri v jazykovom spoločenstve" (Dolník, 2009). Slovo *barber* môžeme považovať za spontánnu reakciu používateľov jazyka, ktorí, ako uvádza J. Dolník, uplatňujú svoj jazykový cit. Potvrdzuje to môj malý prieskum na vzorke 46 respondentov – prevažne študentov FiF UK v Bratislave. Ten ukazuje, že používateľská preferencia sa jednoznačne prikláňa k slovu *barber* oproti slovu *holič* v pomere 74 % ku 26 %. Za slovo *barbier* v našej ankete nezahlasoval ani jeden respondent.

V ďalších otázkach som sa pýtala, ako hodnotia slovo na časovej osi. Slovo *holič* hodnotí až 59 % respondentov ako zastarané, pričom zvyšných 41 % ho považuje za bežné, nepríznakové slovo. Pri slove *barber* sú výsledky nasledovné: 46 % ho hodnotí ako nové a 54 % ako časovo neutrálne. Tu možno tušiť, že je to vnímané ako už udomácňujúca sa nová reália, ktorá nadväzuje na relatívne nový typ

tradície z USA (pozri vyššie). Revitalizácia slova *barbier* naráža na prekážky, pretože nejde o nadväznosť na kultúrnu reáliu z 18. storočia (na Beaumarchaisovu drámu *Barbier zo Sevilly* či jeho *Figarovu svadbu*, ktoré sa neskôr stali podkladom pre známe opery G. Rossiniho a W. A. Mozarta), ale o prevzatie novodobého návyku z anglofónneho.

Na dôvažok slovo *barbier* v duchu jazykového citu oslovených študentov vyznieva z hľadiska času veľmi rozporuplne. Totiž až 36 % respondentov hodnotí toto slovo ako nové, napriek tomu, že sa v našom jazyku pohybuje približne od 18. storočia, resp. od začiatku 19. storočia (ako na to upozorňuje A. Bernolák v r. 1825 vo svojom slovníku). Pre niektorých je teda také staré a zabudnuté, až sa stalo novým. Zvyšných 57 % opýtaných hodnotí slovo ako zastarané a 7 % ako neutrálne.

V priestore ankety pre prípadné doplňujúce vyjadrenia boli najčastejšie uvádzane výroky v zmysle „slovo barbier počujem prvýkrát, ešte som sa s ním nestretol“. Raz bolo spomenuté, že slovo *holič* patrí do vyjadrovacieho „arzenálu“ staršej generácie.

Záverom možno skonštatovať, že používateľská prax uchopiteľná najmä na internetových stránkach, ako aj kvantitatívna sonda do postojov komunikantov, jasne ukazujú preferenciu slova *barber*. V súlade s tým a súčasne s ohľadom na kontinuitu so slovníkovými a poradenskými výkladmi odporúčam používať oba výrazy – *holič* i *barber* (pri rešpektovaní prebiehajúcej významovej špecifikácie *barbera* ako *holiča* prevažne pre mladých a na módu zameraných mužov). Netreba odmietať ani označenie študijného odboru *barbier* vo vzdelávacom prostredí. Tak možno signalizovať úsilie o rešpektovanie legitímnosti predpisu i vôle používateľov jazyka.

Autorka
Mgr. Monika Hladíková
interná doktorandka KSJTK
v študijnom programe slovenský jazyk

Fotografie
Pixabay

S *hranicami* či bez *hraníc*?
(Ku Dňu materinského jazyka 21. 2. 2026)

Priemerný človek zažíva nudu pomerne často. Dokonca sa vraj odhaduje, že za celý život môže človek stráviť nudou približne 5 rokov. Možno teda nejde iba o stratený čas, ale o priestor, ktorý si môžeme vyplniť aj kreatívne, tvorivo – napríklad menším jazykovým experimentom. Skúsme si aj počas chvíle nudy overiť, pokiaľ siahajú naše vlastné hranice poznania slova *„hranica“* a prípadne si aj rozšíriť slovnú zásobu.

Čo sa píše v slovníku? *Hranica* je ženského rodu, skloňujeme ju podľa vzoru ulica. Je to čiara oddeľujúca isté administratívne celky, územia. Je tiež rozhraním medzi javmi, oblasťami. A z historického hľadiska ide o naukladanú hromadu dreva na zapálenie. Priezvisko *Hranica* sa na Slovensku v roku 1995 nachádzalo 29×, v celkovom počte lokalít: 7. Aj toto všetko vieme priradiť jednému slovu *„hranica“*.

Slovenčinu nechápeme ako ***hranične*** vymedzenú kvetinovú hriadku.
Koľko však toho dokáže ponúknuť jedno slovo ***hranica***?
Určite to všetko nezmestíme do jedného jediného riadku,
nech teda započne ***hranicová*** víchrica!

Toto slovo sa neuspokojí s jedným významom,
rozrastá sa ako ***pohraničie*** – ticho, hoc má pôsobnosť.
Prichádzame s trošku dlhším zoznamom:
hraničný bod, ***hraničná*** situácia, ***hraničná*** vzdialenosť.

A zrazu nestojíme len pri čiare na mape,
ale na okraji vlastných ***hraničných*** možností.
Ako voľakedy strážil ***hraničiar*** územie v zimnej útrape,
dnes si je každý strážca svojich schopností.

Svoje ***ohraničenie*** – „tam už nie“ a „sem áno“.
Niekedy ***hranice*** prekračujeme, inokedy si ich bránime.
Hoci sa toto slovo začalo používať už dávno,
aj teraz sa s ***hranicami*** trošku trápime.

Kedysi štáty hraničili riekou či kamennými medzníkmi,
kreslili sa mapy a vymedzovali ***pohraničie***:
územie medzi svetmi, kde sa miešali jazyky,
aj dnes má ***hranica*** – ***graňica*** – ***hatarica*** svoje využitie.

Nepoužíva sa iba v obci ***Hraničné***,
nie je teda vlastná iba ***Hraničňanom*** a ***Hraničniankam***.
Dnes ***(ne)ohraničujeme*** jej chápanie tradičné,
hoc na jej ***ohraničenie*** ja osobne nedohliadam.

Nie som teda ***pohraničník*** – agent,
ani žiadna ***hraničiarka*** – strážkyňa.
Nemám na ***hranice*** žiadny talent,
dokonca nie som ani ich správkyňa.

Slovo ***hranica*** tak nie je len geografický pojem.
Je to organizátor vnútorného i vonkajšieho sveta.
Neviem aká ***hraničnosť*** spraví na Vás dojem,
ale asi to nebude privysoká méta.

A vždy keď začneme synonymné slová cvičiť,
trochu sa dotýkame pomyselnej čiary.
Medza, rozhranie, pásmo, periféria a limit.
Hranice v utajení, no vieme s nimi byť aj priami.

A tak sa vraciame k otázke: S ***hranicami*** či bez ***hraníc***?
Možno odpoveď znie ani – ani.
Možno potrebujeme ***hranice***, ktoré nás neväznia, ale smerujú.
Hranice, ktoré chránia, nie oddeľujú.

Autorka
Mgr. Kristína Hoľková
interná doktorandka KSJTK
v študijnom programe slovenský jazyk

Fotografie Pixabay

Väzňami tradícií, väzňami domova

Ocitli sme sa na hraniciach tradícií, ktoré si treba ctiť, ktoré si treba pamätať a ktoré sú také späté so svetom našej domoviny, že ani pri všetkej snahe sa ich nevieme zbaviť. A vonku nás láka svet idyly. Svet, ktorý nepoznáme, možno iba zo slov a skúseností iných. Avšak nakoľko je možné zanechať seba doma, odísť a žiť, akoby sa celá naša doterajšia minulosť nestala?

Románový debut Aleny Sabuchovej *Šeptuchy* vyšiel v roku 2019 a hneď v nasledujúcom roku zaň autorka získala hlavnú cenu Anasoft litera aj Cenu Jána Johanidesa v kategórii autorov do 35 rokov. O románe sa odvtedy veľa napísalo, za zmienku stoja napr. literárne kritiky Marianny Koliovej či Petra Darovca, a rovnako veľa sa o ňom aj rozprávalo. Prečo je však relevantné rozprávať sa o ňom i dnes a prečo sa k nemu po niekoľkých prečítaniach stále rada vraciam aj ja?

Svet *Šeptúch* autorka zasadila do oblasti Podlasia – krajiny situovanej niekde na hraniciach medzi Poľskom, Bieloruskom a Litvou, doslova na konci sveta. Hlavné protagonistky, dve dospievajúce dievčatá – rozprávačka príbehu a Dorota, dcéra miestneho hrobára – sa potýkajú so svetom, v ktorom domáci stále lipnú na tradíciách a žijú ako v minulom storočí. V Podlasí sa čas akoby zastavil, v okolitom svete však stále plynie, a tak hlavným zdrojom formovania hlavných hrdiniek nie je len cirkev či tradície, ale aj časopis BRAVO. Kontrast medzi tradicionalizmom a progresívnym svetom sa tak stáva nielen zdrojom humoru, ale i prvou pomyselnou hranicou, ktorú mladé dievčatá túžia prekročiť. V prekročení hranice medzi tu a teraz a tam vonku vidia protagonistky možnosť úteku zo starého sveta do sveta nového, kde môžu byť konečne samy sebou a kde budú skutočne patriť. Túto naliehavú túžbu po odchode mladých stavia autorka do kontrastu s pasívnym čakaním ľudí na lepšiu budúcnosť. Veď raz niekde inde bude lepšie. Východisko nevidia vo fyzickom odchode z Podlasia na iné miesto, ani v snahe pričiniť sa o zmenu, ale iba v smrti. Život sa tak stáva akýmsi medzistupňom, ktorý treba prečkať a nie ho naplno využiť. Ľudia tu žijú život jednoducho, tak, ako sa im dá. Iní nechcú prenechať osud náhode a aby si zabezpečili vysnívaný príchod do neba, žijú prísne podľa noriem stanovených náboženstvom, v prípade učiteľky Darie až takmer asketicky. Napriek tomu, že hlavné hrdinky sú priamo konfrontované progresívnym svetom či inými postavami, ktoré našli spôsob, ako sa vymaniť z pazúrov Podlasia, ostávajú pasívne. Zvyk a komfort jeho dôverného poznania vždy vyhráva nad niečím iným, novým a možno i lepším.

V interakciách medzi jednotlivými postavami pozorujeme ich neschopnosť hlbšie sa zblížiť. Môžu si byť síce blízke, avšak prepojenie či pochopenie na hlbšej úrovni absentuje. Motív hranice sa tak prejavuje na ďalšej rovine v podobe hraníc medzi samotnými ľuďmi. Tie vznikajú či už pre ich odlišné názory, spôsoby života, alebo jednoducho pre ich vlastný individualizmus. Napriek tomu, že sú hlavné protagonistky najlepšími priateľkami, rozprávačka románu často nevie o problémoch Doroty, alebo sa o nich dozvedá až neskôr a naopak. Snahu o pochopenie a poznanie pravej identity ostatných sťažuje i prostredie, v ktorom sa nachádzajú. Postavy často konajú v rozpore s vlastnou vôľou, a to len preto, aby splnili požiadavky, ktoré si ako komunita sami stanovili. Ísť proti prúdu by prinieslo vlnu klebiet, odsúdenie dediny, možno aj návštevu u šeptuchy. Konvencie tak vytvárajú hranice v ľuďoch samých. Radšej sa ani nesnažia hlbšie pátrať po vlastnom šťastí či po vlastnej identite, len aby nevyčnievali z radu.

Hlavné protagonistky sa tiež ocitnú na hranici medzi detstvom a dospelosťou. Ako tínedžerky už stratili nevinný a pekný pohľad na svet, avšak stále nevedia, čo všetko ich ešte v živote čaká a k dospelosti pristupujú s istou mierou naivity. Rozprávačka, teraz už dospelá žena so životnými skúsenosťami, ktoré v čase, keď sa dej odohráva, nemohla mať, by mnoho svojich rozhodnutí zmenila alebo by sa zachovala úplne inak. Práve pri nej pozorujeme neschopnosť zabudnúť, absolútne sa odpútať od prostredia, ktoré ju formovalo a v ktorom vyrastala, a to i napriek tomu, že sa jej z neho podarilo fyzicky odísť. Myšlienkami sa vracia späť. Spomína nielen na krajinu, ale i na ľudí, s ktorými vyrastala a ktorí ju svojou prítomnosťou formovali. Napriek všetkej snahe je s Podlasím bezprostredne spojená.

Spätosť hlavných protagonistiek s rodiskom pozorujeme naprieč celým románom. Na jednej strane sa prejavuje pri ich opovrhovaní ľuďmi, ktorí z Podlasia odišli, a ktorých odcudzenosť od rodiska im pripadá neprirodzená. Na druhej strane sú pre nich vzorom ľudia, ktorí sa naučili s Podlasím žiť, ale po svojom, tak, aby si zachovali svoju vlastnú identitu. Aj samotné protagonistky sa predsa snažia prísť na to, či si môžu napriek všetkým očakávaniam spoločnosti zachovať vlastnú suverenitu, či môžu byť samými sebou v prostredí, ktoré na to nie je pripravené, alebo je ich jedinou možnosťou odchod. V krízových situáciách sa vracajú späť k svojim koreňom a východiskom sa stáva dodržiavanie tradícií. Možnosť absolútneho úteku z minulosti, z obdobia, ktoré ich formovalo, nenastáva. Nemôže nastať.

Mýtický svet Podlasia sa nám môže zdať na prvý pohľad cudzí, no spôsob života domácich, ich neschopnosť sa hlbšie zblížiť či otvoriť myseľ novým spôsobom života, zarezonuje v každom, kto čo i len chvíľku života prežil na slovenskom vidieku. Rovnako i téma dospievania mladých ľudí (resp. dievčat) v prostredí, ktoré im jednoducho už nemá čo ponúknuť, sa stáva pre mladých Slovákov každým rokom aktuálnejšia. Na jednej strane túžime odísť, často sme zo stagnovania unavení a frustrovaní, no na druhej strane nás stále niečo ťahá späť. Naša minulosť sa priamo podieľa na formovaní našej identity. Všetky tradície, ktoré nám boli odmalička vštepované, všetci ľudia, ktorých sme počas života stretli, sa stali našou neodlučiteľnou súčasťou. A možno práve v tom je čaro *Šeptúch*, ktoré sa nám nesnažia ukázať iba spôsob života ľudí v Podlasí, ale i to, ako Podlasie žije v nich.

Informácie o knihe: SABUCHOVÁ, Alena. Šeptuchy. Bratislava: Artforum, 2019. 193 s.

Autorka
Bc. Ema Agnerová
študentka prekladateľstva a tlmočníctva
anglický jazyk a kultúra
a slovenský jazyk a kultúra

Fotografie
ilustračná fotografia obálky knihy

Nič tragickejšie ako realitu nevymyslíme

Baladická próza *Motýľovci* z malomestského prostredia východného Slovenska sa zo zdanlivo všedného (i keď mierne pochmúrneho) dňa rýchlo zvrhne do detektívky s prvkami hororu vo chvíli, keď sa záhadne stratí miestny chlapec Paľko Motýľ.

Mnoho spisovateľov píše o tom, čo poznajú, alebo čo sami prežili. Je však vidieť, že Víťo Staviarsky si svoje životné skúsenosti naozaj zobral k srdcu. Okrem ostrieľaného spisovateľa je totiž aj scenáristom. Na vysokej škole študoval dramaturgiu a scenáristiku a neskôr v divadle aj pracoval. Zaujímať nás môže aj jeho práca ošetrovateľa v psychiatrickej liečebni a neskôr na protialkoholickej záchytnej stanici. Jeho skúsenosť v týchto oblastiach je prítomná aj v diele *Motýľovci*.

Staviarsky navodzuje znepokojivú atmosféru už v prvých riadkoch svojej prózy: „Od rána mi niečo našepkávalo, že bude zle. Aj bolo." (s. 5). Ďalej pokračuje predzvesťou búrky. Celý príbeh je teda prerozprávaním tragických udalostí chlapcovho zmiznutia. S rozprávaním v prvej osobe môžeme očakávať nespoľahlivého rozprávača. Štefan ním určite je. Protirečivosť či istá vnútorná nevyrovnanosť v očiach čitateľa vyvolávajú pocit nedôvery, ktorý Staviarsky postupne a veľmi múdro vkladá do deja, a tým pádom aj do vedomia čitateľa. Zmiznutím Paľka sa začína detektívka plná slepých uličiek.

V už zmienených úvodných vetách môžeme nájsť prvú z mnohých nastražených falošných stôp. Takouto falošnou stopou je predzvesť takmer až magickej búrky. Búrka, samozrejme, šikovne poslúžila na navodenie atmosféry, no človek by očakával, že bude mať v príbehu aj dôležitejšiu úlohu. Otvára sa ňou predsa celý príbeh. Ku koncu sa však presvedčíme o opaku.

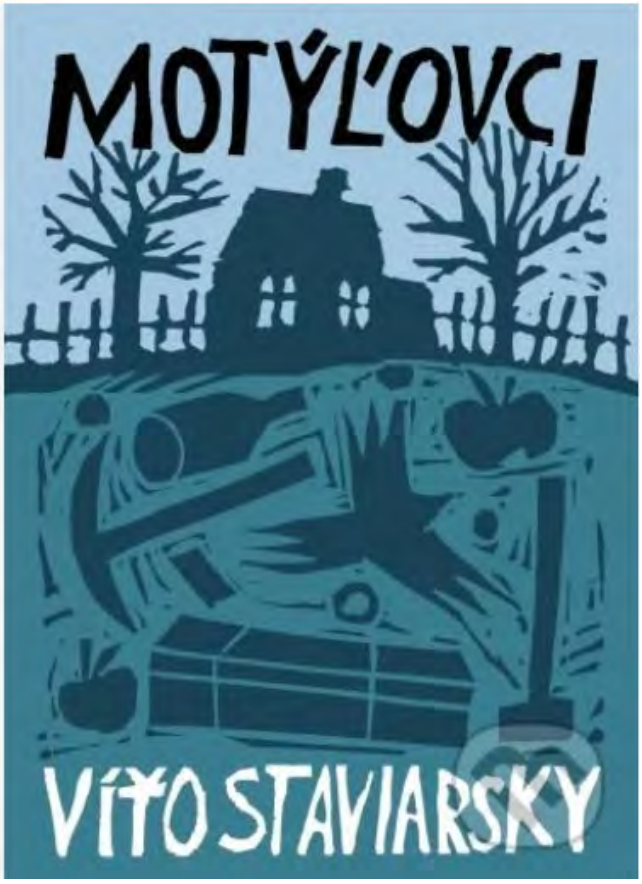

Staviarsky začne postupne vykresľovať rôznych podozrivých. Napríklad starostu, ktorý sa zapája do pátrania po chlapcovi najmä preto, aby získal pozornosť novinárov. Chlapcovo zmiznutie je predsa len najzaujímavejšou udalosťou, ktorá sa za posledných pár rokov v obci stala. Ďalšou postavou je Paľkov otec Jany Motýľ. Pije, so ženou majú problémy, o chlapca sa zjavne veľmi nezaujíma. Navyše je nám prezradené, že jeho otec – starý Motýľ – má niekde ukrytý poklad z vojny; Jany začne namiesto syna

hľadať spomínaný poklad. A čo sa dozvieme o samotnom starom Motýľovi? Údajne má niekde schované kradnuté zlato a deti mu chodili na dvor kradnúť jablká. Čo im bráni vlámať sa mu do domu? Všetky starostlivo vložené semienka pochybností nás nechávajú topiť sa v mori našich vlastných myšlienok a teórií.

Prečo však neinklinujeme k obyčajnej náhode? Mohli by sme si myslieť, že sa chlapec len niekde zatúlal, že sa šmykol a spadol, že na truc nechcel ísť domov atď. Nespoľahlivý rozprávač je tu však zvládnutý majstrovsky. Nielenže nám samotný Štefan nasadí chrobáka do hlavy, keď začne podozrievať ľudí okolo seba, ale aj on sám sa stáva jednou z falošných stôp. Vo viacerých scénach pôsobí podozrivo nielen v očiach čitateľa, ale aj v očiach iných postáv. Či už je to nešikovné navigovanie životných situácií alebo zdanlivé bludy vyvolané chorobou, na Štefana sa zvláštne pozerá najmä jeden z policajtov. Staviarsky tu opäť podprahovo vyvoláva pocit neistoty. Navyše sa neskôr dozvedáme, že Štefan strávil určitý čas na psychiatrickom oddelení. Bez vedomia toho, že Staviarsky pracoval s osobami s duševnými poruchami, môžeme prísť k domnienke, že buduje základy neskoršieho psychického zrútenia či odhalenia fatálneho tajomstva. Vývin deja by tomu nasvedčoval. Staviarsky nás rozptyľuje rôznymi odbočkami a falošnými stopami. Šikovne využíva svoje poznatky zo scenáristiky a divadelného prostredia a vytvára napätú atmosféru plnú zdanlivých zvratov, ktoré by čitateľ očakával od príbehu s mysterióznou búrkou a náhlym zmiznutím malého chlapca. Pracuje s hranicou fikcie a skutočnosti, s hranicou toho, čo sa od žánru očakáva a čo je, naopak, dejovo ukotvené v realite. Autori fikcie od čitateľov väčšinou žiadajú takzvané „suspension of disbelief“ alebo dočasné potlačenie nedôvery, teda očakávajú, že čitateľ na moment prestane premýšľať nad pravdepodobnosťou deja a len ho prijme ako vierohodný. Pri Motýľovcoch je však tento spôsob čítania odmenený len náhlym pádom doposiaľ napínavej gradácie textu. Namiesto pochvaly za dôrazné sledovanie precízne poukladaných indícií, ktoré napokon aj tak nikam nevedú, sme konfrontovaní vedomím, že žiadna mysteriózna búrka či tajné sprisahanie sa nevyrovná tragédii rodinných vzťahov a sledu blbých náhod.

Informácie o knihe: STAVIARSKY, Víťo. *Motýľovci*. Staviarsky production, s.r.o., 2024, 92 s.

Autorka
Bc. Lenka Hrušková
študentka prekladateľstva a tlmočníctva
anglický jazyk a kultúra
a slovenský jazyk a kultúra

Fotografie
Bc. Ema Agnerová
ilustračná fotografia obálky knihy

Aj o tom, že preklad nie je iba prenášanie slov do iného jazyka

Preložiť beletriu nie je ľahká úloha. Potreba nájsť pre prekladaný výraz vhodný ekvivalent, ale zas nie natoľko presný, aby kazil čitateľský zážitok, vie potrápiť nejedného prekladateľa. Čo preložíte, bude odhalené, ale čo zamlčíte, bude nadobro stratené... Je to veľká zodpovednosť.

Prekladateľka Flo, hlavná hrdinka príbehu, si to dobre uvedomuje. Keďže sa jej v pracovnom živote (ale ani v tom súkromnom) práve nedarí, cíti na svojich ramenách ťarchu.

V snahe pochopiť samú seba a zároveň hnaná túžbou odviesť dobrú prácu pri preklade náhodne nájdenej japonskej knihy buduje okolo seba hradby, za ktoré nevpustí ani svojich najbližších. Kniha je metafikciou. Na začiatku spoznávame Flo, ale neskôr sa do popredia dostávajú postavy zo záhadnej knihy Zvuk vody. To nám ukazuje, ako veľmi Flo na preklade záleží a ako veľmi sa s postavami stotožňuje a učí sa od nich.

Nick Bradley je britský autor, vyštudoval japončinu a niekoľko rokov v Japonsku aj žil. Jeho opisy prostredia a štýl rozprávania sú vďaka tomu skutočne presvedčivé.

Debutom *The Cat and the City* (2020) získal medzinárodnú pozornosť a jeho druhú knihu *Štyri ročné obdobia v Japonsku* už možno nájsť aj na pultoch slovenských kníhkupectiev. Kniha má strohý, no príjemný japonský spôsob písania. Nadobudneme pocit, že všetko sa deje pomaly, ale všetko má svoj význam. Ako hovorí názov, dej je ohraničený ročnými obdobiami, ktoré tvoria paralelu

ku konaniu postáv – jar ako znovuzrodenie, leto ako rozkvet, jeseň ako ústup a zima ako očista.

Spájajú sa tu kontrasty mestského prostredia a spoločenského tlaku so životom na vidieku a stretávajú sa tu generácie, ktoré v týchto protipóloch vyrastali. Postavy sa nám menia priamo pred očami, navzájom sa formujú, prekračujú svoje hranice, aby spolu dokázali komunikovať a navzájom sa pochopiť. Autor ukazuje, že jedinečné, no najmä dramatické ľudské osudy sa

odohrávajú aj v tichu japonského vidieka: zápasy s minulosťou, prežívanie straty a hľadanie miesta, kde patríme, sú témy blízke každému z nás.

Čo mňa osobne zaujalo, boli opisy jedinečných prvkov japonskej kultúry, ktoré Flo pridávala do svojho prekladu do angličtiny, napríklad zakrývanie pevnej linky obrúskom. Malé detaily, ktoré dielo približujú realite, ale ktoré by jej v skutočnosti asi neprešli. To nás môže priviesť k zaujímavej dileme – do akej miery je kniha autorova a nakoľko prekladateľova či korektorova? Do akej miery môžu pri redakcii diela doň zasahovať? Flo na knihe záleží, chce postavy a prostredie čo najlepšie vystihnúť a sprístupniť širšiemu publiku. Stačí to však ako dôvod? Kniha, samozrejme, necháva odpoveď na nás...

Informácie o knihe: BRADLEY, Nick. *Štyri ročné obdobia v Japonsku*. Bratislava: Vydavateľstvo Motýľ, 2025. 374 s.

Autorka
Bc. Mária Hroboňová
študentka učiteľstva
anglický jazyk a literatúra
a slovenský jazyk a literatúra

Fotografie
ilustračná fotografia obálky knihy
Pixabay

Most do neznáma

Šimon nevedel, ako sa sem dostal a ani kde sa nachádzal predtým, ako sa sem dostal. Chvíľu mu trvalo, kým si jeho oči zvykli na žiarivé slnečné lúče, ktoré ho hriali na tvári. Keď sa však jeho zrak vyjasnil a mohol si obzrieť svet naokolo, zmeravel.

Nerozumel, ako sa len tak znenazdajky mohol ocitnúť na mohutnom moste lemovanom nádherným bielym kovaným zábradlím, na ktorom miestami viseli farebné zámky. Tie tam pravdepodobne nechali zamilované páry v domnienke, že im to zaručí lásku do konca života. Šimon ako samozvaný realista si myslel o tejto tradícii svoje, no nikdy to ľuďom nezazlieval.

Most, na ktorom stál, sa ťahal od jedného brehu jazera po druhý a z oboch strán ďalej pokračoval ako kamenná cestička. Smerom napravo smeroval na rozsiahlu pestrofarebnú lúku a smerom naľavo do hustého lesa. Šimon, stojaci presne v strede, tak mal dobrý výhľad na všetky strany obopínajúce celé jazero. Voda pod ním bola krištáľovo čistá, a nebyť slnečných lúčov tancujúcich na hladine, poľahky by videl až na samé dno. Poznal to tu, zvykol sem chodievať aj s rodičmi na prechádzky. Vždy sa mu s týmto miestom spájali pekné spomienky. Spomínal si hlavne na bezstarostné detstvo plné smiechu, púšťania šarkanov a čokoládovej zmrzliny, ktorú tak zbožňoval. Stále mu ale nebolo jasné, ako sa sem dostal, a čím viac nad tým uvažoval, tým viac ho z toľkej námahy spomenúť si bolela hlava. Prišlo mu zvláštne, že sa vôbec nebojí. Necítil strach ani úzkosť, len bol hrozne zmätený. Párkrát sa zhlboka nadýchol. Vo vzduchu bolo cítiť zvláštnu vôňu, vôbec nie nepríjemnú, práve naopak. Pripomínalo mu to vôňu ovzdušia pred dažďom. Nedávalo to ale zmysel, nikde nezočil ani náznak dažďa, obloha nad ním nemohla byť jasnejšia.

Šimon len pokrčil ramenom a zadíval sa na breh smerom do lesa.
Až keď zbadal obrys postavy kráčajúcej priamo k nemu, uvedomil si, že široko-ďaleko nebolo ani nohy a stál tam celkom sám. Neznáma postava sa pomaly, ale isto blížila, a Šimon cítil, ako mu prešiel mráz po chrbte. Zvraštil obočie a snažil sa zahnať nepríjemný pocit, ktorý sa mu usadil v žalúdku. Zatvoril oči a znova sa zhlboka nadýchol.
Keď ich otvoril, postava stála necelý meter od neho. Od prekvapenia sa striasol, no snažil sa to zamaskovať, aby si nič nevšimla. V kútiku duše však vedel, že jeho snaha bola márna, lebo aj slepý by si všimol, ako ho myklo.
„Mňa sa nemusíš báť," prehovorila s hlasom jemnejším ako zamat. Teraz už Šimon vedel, že na neho hovorí žena. Bola odetá v dlhých tmavých šatách, nie celkom čiernych, skôr tmavomodrých. Pripomínali mu tmavú oblohu posiatu miliónmi jasných hviezd. Vlasy mala zahalené do šatky rovnakej farby, ktorá jej siahala až po ramená. Spočiatku jej nevidel do tváre, no zdalo sa mu, že nemohla byť staršia ako jeho mama.
„Prepáčte, ale... my sa poznáme?" vysúkal zo seba Šimon po hodnej chvíli. Ten nepríjemný pocit v ňom len rástol, zintenzívňoval sa a doslova cítil, ako mu pulzujú spánky.
Žena si sňala šatku a oslobodila tak svoje dlhé havranie vlasy, ktoré orámovali jej bledú, sťaby porcelánovú tvár. Šimon z nej nemohol odtrhnúť zrak. Mal pocit, že krajšiu ženu nikdy predtým nevidel. Neodvážil sa odhadnúť jej presný vek, no s istotou vedel, že i keď na to nevyzerá, prežila toho veľa. Keď sa pozrel do jej tmavých očí, razom ho prešli všetky obavy a aj neznesiteľná bolesť hlavy ho celkom prešla. Odrazu cítil úľavu a až nadpozemský pokoj.
Usmiala sa. „Ty ma nespoznávaš?" spýtala sa ho prekvapene.
Šimon sa zahanbil. Sklopil pohľad a jemne pokrútil hlavou. Nemal odvahu znovu sa jej pozrieť do očí. Vedel, že nič zlé neurobil, no z nejakého dôvodu mu aj tak bolo nepríjemne.
„Určite tušíš, kto som," prikročila k nemu bližšie, „síce je pravda, že sme sa nikdy predtým nestretli osobne, no ty vieš, kto som. Tak isto ako ja viem, kto si ty a prečo si tu."
Šimon zvraštil obočie. Žena ho dlhými bledými kostnatými prstami chytila za koniec brady a donútila ho pozrieť sa jej do očí. Jej dotyk bol jemný, no jej prsty boli ľadové a bledé ako...
„Nemožné," s hrôzou šepol Šimon. Len čo na to pomyslel, žena akoby čítala jeho myšlienky a súhlasne prikývla. Počas tých pár sekúnd, čo jej uprene hľadel do očí, si stihol všimnúť, ako sa jej leskli. Mohli to byť slzy? Prečo by ale plakala? A prečo by plakala kvôli nemu?
Otvoril ústa v snahe niečo povedať, no slová sa mu zasekli hlboko v hrdle. Cítil, ako sa mu začali triasť ruky a veľká bolesť v spánkoch narastala. Zrak mu zastreli slzy, ktoré ho štípali v očiach a len-len, že sa mu neskotúľali po lícach. Dlane stisol do pästí zarývajúc si nechty do dlaní. Raz niekde čítal, že ľudské telo vie naraz vnímať len jednu bolesť, a tak skúsil oklamať mozog a odpútať jeho pozornosť od treštiacich spánkov.
Nevedel, ako dlho tam len tak stál, snažiac sa upokojiť, no zrazu len zacítil jej ľadový dotyk na svojich rukách. Jemnými pohybmi mu uvoľnila päste a pohladila dlane, na ktorých ostali hlboké ryhy od nechtov.
„Nemusíš ísť so mnou," prerušila ticho, ktoré medzi nimi nastalo, „ešte nie."
Nerozumel, ako to myslí. Veď sa tu predsa ocitol práve kvôli tomu, aby ho zobrala so sebou, či nie?
„Čože?" šepol. Láskavo sa na neho pozrela. „Neprišla som si po teba, práve naopak. Život s tebou ešte má nejaké plány a ja som sľúbila, že ťa presvedčím, aby si si aspoň dával pozor, keď budeš sedieť na tej tvojej motorke. Koniec koncov, to ona ťa sem priviedla."

Zrazu, z ničoho nič, Šimon znova pocítil nadpozemskú úľavu. V hlave mu prestalo trešťať, zrak sa mu vyjasnil a ruky prestali triasť.
„Takže ja... ja...," Šimon to nedokázal ani vysloviť.
Potriasla hlavou. „Zatiaľ nie. Ale bolo to tesné. Keby si prešiel mostom na ktorýkoľvek breh, už by si sa nevrátil."
Zarazil sa. V ten moment sa v ňom niečo zlomilo a pocítil, ako mu prešiel mráz po chrbte. To je naozaj také jednoduché?
V mysli sa mu začalo postupne vynárať nespočetné množstvo otázok, na ktoré by veľmi rád poznal odpovede, no nevedel, kde by mal začať. Ako dlho tu vlastne len tak stojí? Prečo sa ocitol práve tu? A čo sa stane, keď odtiaľto odíde?
Šimon nikdy neveril v posmrtný život, nebo či peklo a podobné veci, v ktoré ľudia veria. Vždy si smrť predstavoval ako dlhý bezsenný spánok, čo v konečnom dôsledku znie možno najmenej reálne. Pravda, väčšinu času sa smrťou veľmi nezaoberal, svoju myseľ zabával inými vecami a zomieranie odsúval na druhú koľaj. Teraz mu to, samozrejme, prišlo nehorázne nezodpovedné. Možno práve preto mu trvalo celú večnosť uvedomiť si, kto na neho doteraz hovoril. Každou ďalšou myšlienkou sa vytvárali nové otázky. Vyzerá takto vždy? Vidí ju každý rovnako?

„Nastal čas, aby si sa vrátil naspäť," prerušila jeho myšlienkové pochody.

Posledný raz sa na ňu pozrel. Snažil sa zapamätať každú črtu, každú jemnú vrásku, no najmä jej láskavý pohľad, aby ju hneď spoznal, keď sa znova stretnú.
„Dávaj si na seba pozor," pohladila ho po červenom líci, „uvidíme sa neskôr."
Otočila sa a pomaly odkráčala. Šimon veľmi dúfal, že sa za ním ešte posledný raz obzrie, no nestalo sa tak. Nebol na to čas – jedným uchom započul vzdialené pípanie nemocničných prístrojov.

Autorka
Bc. Tatiana Íroóvá
študentka prekladateľstva a tlmočníctva
anglický jazyk a kultúra
a slovenský jazyk a kultúra

Fotografie
Pixabay

Hranice tolerantnosti

Počúvala som maličká,
ako vietor vôkol šumí častejšie,
než priznáva.
Sám o nich vánkom hovorí,
s hrdosťou, ľahostajnosťou či
pobavením...

Nad les sa priam týči
a hruď vypína.
Do výšky naň hľadím,
nie je až taký iný.

Kmeň má ako každý,
a nikto nie je ako ty.
A ten vietor potom?
Na tichú otázku odpoveď
neprišla.

Čas vykročil.
Odišla som. Vyrástla.
Veľa som sa veselila,
trochu som sa pozmenila.

A zrazu moja hlava z davu
vytŕča.
Po prvý raz sledujú ma páry očí.

A s nimi to prišlo,
hrdosť, ľahostajnosť, pobavenie...

Zavítala som zas do lesa,
pozrieť starého kamaráta.
Sadla som si k topoľu,
vzhliadla som hore.
Zmohutnel. Zostarol.

Už chápem, priateľu.
Teraz vidím, že sme rovnako
veľkí.
Ty a ja.
Vidím.
Si topoľ v lese jabloní.

Autorka
Liana Luptáková
žiačka tretieho ročníka
Školy umeleckého priemyslu Josefa Vydru
odbor grafický dizajn

Tvor s nami!

Kulturárium je časopis, v ktorom môžeš prejaviť svoje názory, zdieľať svoju tvorbu a pritom budovať svoje publikačné portfólio. Zapíš si predmety publikačná a edičná prax 1, 2, 3, 4 a uč sa praxou!